

1884-85

A 5557

Nagyvárad &

Anuare universitare

A

NAGYVÁRADI KIR. JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR

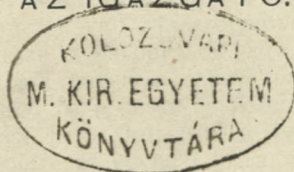
ALMANACHJA

BCU Cluj / Cluj Napóleon University Library Cluj

1884-85-től.

KÖZLI

AZ IGAZGATÓ.

TIZENEGYEDIK ÉVFOLYAM.

NAGYVÁRAD,
NYOMA OTT HÜGEL OTTÓ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1885.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. Történelmi visszatekintés.

A nagyvárad kir. akademia b. e. Mária Terézia által alapított 1780-ban. Eleintén ugyan csak a bölcsészeti szakma volt ezen akademián képviselve, de már 1788-ik évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással kibővítettetett.

1855-ben a tanintézet cs. kir. jogakadémia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szerveztetett, mindazonáltal a jogvégzettek csak kivételesen bocsáttattak, még pedig 4 fél évi egyetemi cursus utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tannyelv némel volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgymnasiumba, mint ennek 7. és 8. osztálya, beolvasztatott.

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874. évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakítottatott át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsáttatnak.

Jelenleg a nagyvárad kir. jog- és államtudományi karnál következő nyolcz tanszék van rendszeresítve, u. m. 1) a római jogra, 2) a jogbölcsészetre és büntető jogra, 3) a nemzetgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar pénzügyi törvényekre, 4) a magyar és osztrák magánjogra, 5) a peres és perenkivüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra, 6) a statisztikára és magyar közigazgatási jogra, 7) a jogtörténetre és egyházi jogra, 8) a politikára, magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre. Ezekon kívül a banya- és tételes nemzetközi jog, a bölcsészet, mivelődéstörténet, az egyetemes történet legújabbkori része, az államszámviteltan és törvényszéki orvostan is adatnak elő.

II. A jog- és államtudományi kar személyzete.

IGAZGATÓ :

Dr. Bozóky Alajos, képesített egyetemi magántanár, a római jog ny. r. tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottság e. i. elnöke, az I. alap-, valamint az államtudományi államvizsgálati bizottságoknak, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi és statisztikai bizottságának, úgy nemkülönben a m. jogászggyűlés állandó bizottságának tagja. Olaszi, Uri-utca, 699. a. sz. a.

NYILVÁNOS RENDES TANÁROK :

Dr. Kudelka József, h. ügyvéd, a jogbölcészet és büntető jognak ny. r. tanára, a második alap- s a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak tagja. Olaszi, Fürdő-utca, saját házában.

Dr. Sípós Árpád, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, az ausztriai és magyar magánjognak ny. r. s a bányajognak tanára, az I. alapvizsgálati s a jogtudományi államvizsgálati bizottságok, továbbá Nagyvárad városa törvényhatósági s jogügyi, valamint a m. jogászggyűlés állandó bizottságának tagja, Olaszi, Sz.-Iános-utca, saját házában.

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdászat, pénzügytan és magyar pénzügyi törvényisme ny. r. s a tételes nemzetközi jognak tanára, az államtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a két alap- s a jogtudományi államvizsgálati bizottságoknak tagja. Szigligeti-utca, saját házában.

Dr. Személy Kálmán, képesített egyetemi magántanár, a statisztika s a magyar közigazgatási jognak ny. r. tanára, a művelődéstörténet előadására feljogosított tanár, a II. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke, a két államvizsgálati bizottság, Nagyvárad város községi iskolaszékének és statisztikai s központi bizottságának tagja, a nagyváradi ipartanodai bizottság elnöke, akadémiai könyvtárnok, Apáczá-utca, Szilágyi-fele ház.

Roseneki dr. báró Roszner Ervin, cs. kir. kamarás, képesített egyetemi magántanár, a jogtörténet és egyházi jog ny. r. tanára, az I. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke s az államtudományi államvizsgálati bizottság, a magyar főrendiház s annak jogügyi bizottságának és Nagyvárad város törvényhatósági s jogügyi bizottságának és községi iskolaszékének tagja, színügyi bizottságának elnöke, Biharvármegye t. főjegyzője, Szaniszló-utca, 21. sz. a.

Dr. Zsögöd Benő, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a törvénykezési eljárás, váltó- és kereskedelmi jognak ny. r. tanára, az első alap- és a jogtudományi államvizsgá-

lati bizottságok tagja, Olaszi, Kőfaragó-utca, Degen-féle ház. Csak 1884. évi sept. 30-ig tanított ezen intézetben.

Dr. Nagy Ernő, képesített egyetemi magántanár, az encyclopaedia, magyar közjog és politika ny. r. tanára, a II. alap- s az államtudományi államvizsgálati bizottságok, a párisi »Société d'Enseignement supérieur« rendes, a »Société internationale des Études pratiques d'Économie sociale« levelező tagja, a kar jegyzője, Apácza-utca, Csathó-ház.

MAGÁNTANÁROK :

Dr. Nemes Imre, a bölcsészethől képesített egyetemi magántanár és főreáltanodai r. tanár, Olaszi, Szaniszló-utca, 798. sz. a.

Dr. Hoványi Ferencz, orvostudor, nagyváradi-egyházmegyei orvos, Biharmegye t. fő- és a nagyváradi hévvezek fürdőorvosa, a törvényszéki orvostan magántanára, a közegészségtan előadó tanára a helybeli I. sz. papnöveldeben. Olaszi, Hidegser-utca, a keleti vasut hidja mellett.

Zboray Tamás, premontrei kanonok-rendü áldozár, képesített főgymnasiumi tanár, az államszámviteltan magántanára, Olaszi, Uri-utca, premontrei társház.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

HITSZÓNOK :

Dr. Karsch Lollion, I. sz. áldozár, theologiai tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja.

KÖNYVTÁRNOK :

Dr. Személy Kálmán, (Ist. fent).

PEDELLUS :

K o r n L a j o s, az akadémiai épületben.

III. Vizsgálati bizottságok.

I. Alapvizsgálati bizottság :

E l n ö k e : Dr. br. Roszner Ervin ; tagjai : Dr. Bozóky Alajos, Dr. Sipos Árpád, Dr. Molnár Imre, Dr. Zsögöd Benő.

II. Alapvizsgálati bizottság :

Elnöke : Dr. Személy Kálmán : tagjai : Dr. Kudelka József, Dr. Molnár Imre, Dr. Személy Kálmán, Dr. Nagy Ernő.

Államtudományi államvizsgálati bizottság :

Elnöke : Dr. Molnár Imre ; beltagjai : Dr. Bozóky Alajos, Dr. Személy Kálmán, Dr. br. Roszner Ervin, Dr. Nagy Ernő.

Kültagjai :

Andrássy János, theologiai tanár,
Beöthy Andor, Biharmegye alispánja,
Dobozy Miklós, megyei főjegyző,
Dr. Karsch Lollion theologiai tanár,
Sal Ferencz, Nagyvárad város polgármestere,
Szücs János, m. kir. illetékhivatali főnök,
Tóth Dezső, megyei főügyész.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság :

Elnöke : Dr. Bozóky Alajos ; beltagjai : Dr. Kudelka József, Dr. Sipos Árpád, Dr. Molnár Imre, Dr. Személy Kálmán, Dr. Zsögöd Benő.

Kültagjai :

Dr. Berkovics Ferencz, h. ügyvéd,
Gedeon Ferencz, h. ügyvéd,
Gyöngyösy Lajos, k. tszéki bíró,
Hajdu Ferencz k, tszéki bíró,
Nesztor János, k. tszéki bíró,
Ritoók Zsigmond, h. ügyvéd,
Sávell Kálmán, k. tszéki bíró,
Tóth Dezső, megyei főügyész.
Turecsányi Ödön, kir. főügyész.

IV. Az 188⁴/₅ tanév története.

Az idei tanév 1884. évi szeptember elején nyitott meg, a szokott ünnepélyes módon szept. 15-én.

Reggeli 9 órakor fűdő Dr. Karsch Lollion, theologiai tanár s akadémiai hitszónok, a premontrei templomban előre bocsátott Veni Sancte után énekes nagy misét mondott, melynek

végeztével a tanári kar és az akadémiai ifjuság a jogakadémia dísztermébe vonult.

Először Dr. Bozóky Alajos igazgató lépett a szószékre s a következő beszédet intézte a jelenvoltakhoz :

Mélyen tisztelt tanári kar!

Szeretett akadémiai ifjuság!

Bevett szokásunkhoz híven az új tanévet e nevezetes pillanat komolyságának megfelelő ünnepélyességgel kezdjük meg. Teszünk pedig ezt azért, mert az új tanév kezdete mintegy mértföldmutató, mely pályánknak már megfutott részét jelzi s a még hátralevőre figyelmeztet.

Minden munkánál ügyelni kell bizonyos szabályokra, mert különben könnyen megeshetik, hogy vagy egészen fölakadunk, vagy csak fogyatékosan oldjuk meg kitűzött feladatunkat. No' s az a fontos szellemi munka, melyet e főtanodánkban végzendők vagyunk, nem igényel-e szintén némi útmutatást, hogy sikeres és célra-vezető legyen? Egy-egy alkalmas helyen és időben nyert jóakaratu intés, vagy figyelmeztetés gyakran maradandó benyomást szokott tenni a mi kedélyünkre s annak hatása alatt sokkal óvatosabban irányozzuk lépteinket, mint a hogy a kapott figyelmeztetés nélkül tettük volna.

Azért úgy hiszem, csak saját érdekekben cselekszem, ha önöket, ifju barátaim! most e helyről pár rövid szóval az előttük álló kötelességeikre figyelmeztetem.

Midőn Önök a jogi tanulmányoknak szentelték magokat, evvel megtették az első döntő lépést a pályaválasztás tekintetében.

Számosak ugyan az utak, melyeket a jogi képzettség Önök előtt megnyit, de bármelyiket válasszák végleg ezen utak közül, egész biztonsággal csak úgy fognak haladhatni, ha igazi jogászokká képezik ki magukat. Erre a kiképeztetésre van szánva az a néhány év, melyet tanáraik vezetése mellett jogtanodában töltenek. Most kell megszerezniök azokat az elméleti ismereteket, melyek jogi műveltségöknek alapját fogják képezni. Minél gondosabban rakjuk le a fundamentumot, annál szilárdabbul fog rajta állani a ház is, melyet föléje építünk. A még hátralévő tanulási éveik ne muljanak tehát el a nélkül, hogy a legjobb épületköveket ne szereznék meg magoknak a fundamentum lerakására, mert ha egyszer benne lesznek a fölépítmény készítésében, nem fognak többé ráérni, hogy egy-egy hibásnak fölismeret alapkövet joggal és szilárdabbal pótoljanak.

Az első tehát, amit Önöknek ajánlok, az, hogy a lapos ismeretekre iparkodjanak szert tenni. Komoly igyekezet, ernyedetlen szorgalom, kitartó folytonos munka és tanulás mellett el is fogják érni ezt a célt, mert a mélyen tisztelt tanári kar, meg-

győződésem szerint minden lehető el fog követni, hogy Önöket az itt előadatni szokott tudományokra a legbehatóbban oktassa, hogy azok köréből a legszükségesebbet felölelje, és hogy Önöket azoknak legujabb színvonalával megismertesse. Az ut, melyet Önöknek itt pár szóval kijelelöltem, nehéz, göröngyös, meredek, fásasztó, de biztos. Ne keressék mindennek csak a könnyebb végét, állandó becse csak annak lehet, a mit saját erejükből, komoly igyekezettel, fáradságos munkával szereznek maguknak. Még az anyagi javakat sem becsüli meg az ember, ha minden saját érdeme nélkül hullanak ölébe, ha azoknak megszerzésében semmi része sincs, mennyivel inkább áll ez a szellemi kincsekről, melyeknek csak az képes igazán örülni, a kinek fogalma van arról a nehéz küzdelemről, melybe azoknak megszerzése kerül.

Ne elégedjenek meg avval a minimummal, melyet a tanönyvekből olvasnak s a tanári kathedráról hallanak. Hisz ha nem mondanám is, magok is sejtik, hogy az iskolában nem lehet mindent tanítani, sőt ellenkezőleg nagyon sok az, a mit az iskolán kívül magoktól kell megtanulniok. Ugyanazert tág tér nyilik itt az öntevékenységre is, mely által az előadások alatt hallottakat ki kell egészíteniök, a már elsajátítottakat meg kell szilárdítaniok, s lassankint önálló gondolkodáshoz kell magokat szoktatniok. Erre valók az intézeti könyvtár, az időnkinti colloquiumok, az önképzőköri tudományos vitatkozások, melyek által látkörüket kiszélesbíthetik, itélő tehetségüket megélesíthetik. Tartsák szem előtt ama régi közmondást: »Non scholae, sed vitae discimus;« a ki Önök közül csak azon 4 darab bizonyítvány kedvéért, melyeket jogakademián kaphatni, töltene 4 évet intézeiünk falai között, azt lelkemből sajnálnám, mert ennyi idő alatt más hasznosabb foglalkozást is találhatott volna.

Viseltessenek őszinte bizalommal tanáraik iránt s legyenek meggyőződve, hogy készörömet fognak Önöknek bármely kérdésben fölvilágosítást és jó tanácsot adni, ha hozzájuk fordulnak. Az atyai jóindulatot, melyre tanáraiknál bármikor számíthatnak, viszonozzák illő tisztelettel és ragaszkodással. Mi sem vet nagyobb árnyékot felnöött fiatal emberek nevelésére és műveltségére, mint ha hetyken viselik magukat azok iránt, kiknek háladatosságra vannak lekötelezve.

Értelmök fejlesztése mellett ne feledkezzenek meg szívök nemesítéséről sem.

Gondolják meg azt, hogy jellemes embertől senki se tagadhatja meg az elismerés adóját, s hogy kivált közpályán szerepelni hivatott emberre nézve nem képzelhető nagyobb dicséret annál, hogy őt mindenki jellemesnek tartja; »egy valóban erényes férfiú« mondja Eötvösünk, oly eszménykép, melynél magasabbat még képzelni sem tudunk. Valamint az ész csak relatív, ugy a jellemi absolut becseselbir: s azért ennek kifejlesztése az, a mi után mindenek előtt törekednünk kell. Az ész maga nemcsak, hogy boldoggá nem tesz, de még

a boldogságra érdemessé sem.«¹⁾ Jellemöket is most kell fejleszteniök, mert köztapasztalás szerint épen abban a korban képződik az, melyben Önök állanak; ha tehát nem vigyáznak magokra, könnyen oly tulajdonok lopózhatnak be szívékbe s üthetnek ott állandó tanyát, melyeket később, akármilyen helyteleneknek találják is azokat, nem lesznek többé képesek onnan kiirtani.

Azért küzdjék le korán magukban mindazon rossz hajlamokat és tulajdonokat, melyek Önöket abban, hogy erényesek legyenek, akadályozzák. A ki nem törekszik erényesnek lenni, nem lesz képes az élet küzdelmeit becsülettel végig harcolni, mert hiányzik benne az erkölcsi erő, mely a bukástól megóvjá.

Óvakodjanak az önhittségtől és elfuvalkodottságtól. Mindnyájan gyarló emberek vagyunk s azért nagyon helytelenül cselekszik, ki mások irányában követelőbb mint önmaga iránt.²⁾ Ha ezt a szabályt mindig szem előtt tartják, sok keserüséget fognak kikerülni, mely máskülömben végzetes összeütközésekre, sőt végromlásukra vezethet.

Ne akarjanak többnek látszani a valónál, szinlett nagyságot mutogatni — mond Kölcsey — gyalázat, e szinlés a hazugság minden fajai között legundokabb.³⁾ Különbén a tapasztalás is bizonyítja, hogy ha sikerül valakinek ily szemfényvesztés által rövid időre nagyobb feltűnést kelteni, tartós hirnevet és anyagi jólétet nem szerez vele, legfeljebb a világ gunyakaczaját aratja, mihelyt hasztalan erőlködése nyilvánvalóvá lesz.

Szokjanak korán ahhoz a gondolathoz, hogy a társaságban született ember nem önmagáé. Számptalanok a jótétemények, mik a társas életben naponként ránk háramlanak. Ezek a jótétemények, miket élvezünk, részünkről viszontszolgálatot igényelnek, vagyis azt igénylik, hogy minden tehetségeinket, minden erőinket a közjónak, a minket környező társaságnak, a hazának fenntartására szenteljük. Ebben áll az igazi hazaszeretet, ezt ápolják folytonosan, ez legyen főrugója tevékenységöknek, ez töltse el Önöket lelkesedéssel. Kinek szívében a haza nem él — mond ismét Kölcsey — az száműzöttnek tekintheti magát mindenhol; s lelkében üresség van, mit semmi tárgy, semmi érzet be nem tölt.⁴⁾

Tiszteljék a törvényt s alkotmányos intézményeinket, viseltesenek loyális érzülettel és alattvalói hű ragaszkodással a legmagasabb trón, magyar államiságunk ezen elválhatatlan és legerősebb biztosítóka iránt s igyekezzenek szeretett hazánknak derék polgáiraivá lenni.

De nem fejezhetem be jelen beszédemet a nélkül, hogy ne ajánljam Önöknek a leghathatósabban a vallásosságot.

¹⁾ Gondolatok, Budapest 1874. 53. l.

²⁾ Greguss Á. Mondások az élet könyvéből. Budapest, 1883. 35 l.

³⁾ Kölcsey paraeinesise. Minden munkái. V. k. 141. l.

⁴⁾ Ugyanaz ugyanott 123. l.

Napjainkban, fájdalom, igen gyakran tapasztaljuk a vallási közönyt, sőt mi több a vallásos érzület kiirtására lörekvő őrjöngő kísérleteket.

Azonban ne gondolják, hogy a vallás egy már régen túlhaladt álláspont, mely nem illik többé a gőz és a villany korszakába, vagy mely a művelt embert a világ előtt compromittálja, s melylyel ennél fogva kár bibelődni. Ime csak nem rég ezeket írta egy jeles publiczistánk: »Azelőtt a természettudományok nagyszerű fejlődése szülte a naturalismust, mely csufolta a hitet, mint bebizonyíthatatlan képzelődést, vagy üres babonát; s hol végződött a naturalismus? A spiritismusban. Ma, midőn a természet törvényeit ismerjük, midőn mindeneiket megvizsgáltunk e földön s feltörtük a csillagos ég kapuit: a természettudományok nem tagadják Istent s a keresztény iskolák tanítják a természettudományokat. Az inkompatibilitás, melyet sokan hirdettek, megszűnt, tudni kell, amit tudni lehet és hinni szabad, amit tudni nem lehet.«

Hazánk biboros áldornagyja pedig egy országszerte nagy föltűnést keltett jeles beszédjében¹⁾ többek között ezeket mondá: »Gazdagságot, vagy tudást, ha még is előállít a világ, de kötelesség-hivet csak a religió. — — Valláserkölesi törvényen kívül nem hazafiui erény, hanem csak érdekközösség köt minket egymáshoz a hazában, összeköt, míg az érdekek kedvez, míg hasznot eredményez: szűnjék meg a haszon, sértessék meg a nemzeti kapocs: hallgat, félre áll, megszűnt a haza, nincs többé nemzet. — — A vallási és erkölesi rend alapja, életereje az anyagi rendnek, és épen azon rombolás, mely a vallás és erkölesi rendben előidéz-tetik, szüli a rombolást az anyagi rendben is, mely itt-ott már oly fokra hágott, hogy maga az együttélhetés kérdésbe jött.«

No dobják el magoktól azt a mivel sem pótolható lelki kincset, melyet a vallás nyújt, a megpróbáltatás sulyos napjaiban nem találnak sehol másutt vigasztalást, csak a vallásban, a rossztól semmi sem tartja vissza Önöket, csak a vallás.

És ezzel az 188⁴/₃. tanévet megnyitottnak nyilvánítom!

Ezen beszéd után Dr. Nagy Ernő ny. r. jogtanár a következő szakszerű értekezést olvasta föl:

Az aristokratia.

Demokratikus irányu korunkban majdnem népszerűvé vált azon felfogás, hogy az aristokratia nem létezik máshol, mint az emberek előítéletében. Elismerik a polgári, paraszt, proletár osztályt, csak az aristokratia jogosultsága vitattatik számosak által, kik semmi esetre sem socialisták.

¹⁾ Főmagasságú Simor János bibornok, hgprimás megnyitó beszéde a Sz.-István-társulat márcz. 20-ki közgyűlésén. Jegyzőkönyv 22. s köv. l.

Az aristokráciának multban való jelentőségét természetesen nem tagadhatja senki, ha csak a történettel nem akar összeütkezésbe jönni, de a mai viszonyok között olyannak tekintik, mint a melynek egyedül régiségtárban van helye, a többi avult emlékek mellett.

E felfogást csak abból magyarázhatjuk meg, hogy az utolsó ötven év alatt, melyben az államtudományok fejlődése óriási volt, nem ismerünk az európai irodalomban tételünkkel behatólag foglalkozó művet, bár majdnem minden politikai dolgozat érinti. A megelőző idő pedig nem hozta lisztába a kérdést.

Maga az aristokrácia fogalma is fölötte bizonytalan. A szónak etymologicus jelentőségére vonatkozólag ugyan mindenki elfogadja a nagy görög bölcész meg határozását, mely szerint a jobbak osztályát jelenti; de hogy kik képezik valamely társadalomnak a jobb osztályát, evvel a kérdéssel számos gondolkozót zavarba lehetne hozni. A régibb írók még inkább megközelítik a valót:

Plátó szerint, az aristokrácia körébe jut valaki elődei kiváltsága és egyéni kiváltsága által; Aristoteles szerint kiváló erények tehetség; nagyobb vagyon folytán. Aquinói sz. Tamás az egyéni érdemet hangsúlyozza; Bodin a származást. Rousseau aristokráciának a vagyonost, érdemest, előkelőt és hatalmast tekinti; Schoppenhauer a vagyonost, a származással, a szellemi fölnyenyel rendelkezőt; Sismondi szerint az aristokrácia keletkezik nagy vagyon, származás, előkelő modor, műveltség folytán; Tissot ezekhez még hozzáteszi, nagy erények következtében. De Parien az aristokrácia élet föltételének állítja, hogy kebelében a vagyon és politikai hatalom kezelői legyenek. — Az idézeteket tovább folytatni fölösleges, a többi írók is csak az említett tényezőket variálják.

Azt hiszem e meghatározásoknál, melyek majd szűkek, majd bővekek, de soh'sem eléggé felvilágosítók, a történetre támaszkodva praecisebbet adhatunk.

A történet bizonyossága szerint u. i. minden társadalomnak természetes aristokráciáját azok képezik, kik a kor által kiválóknak, hasznosoknak megismert tulajdonságok birtokában a közönségesnél nagyobb mérvben vannak; alapja mindig az egyéni kiváltság, s az olyan tényezők, mint vagyon, származás csak közvetve hatnak. Ebből következik, hogy miután minden időben vannak nagyra-becsült tulajdonságok, tehát minden időnek meg lesz a maga természetes aristokráciája, a tagok változnak a szerint, a mint a kor szelleme, felfogása változik.

Az állam politikájának pedig feladata, ez alakulásokat figyelemmel kísérni, és intézményei által az aristokráciának megillető helyet biztosítani, mert a társas élet egyik alaptörvénye, hogy az erős vezesse a gyengét, ahol ez megsértetik, az egész együttélést megmételvező vizsátság jön létre.

De egy ennyire vitás kérdéssel senki sem várhatja, hogy apodictice tett állítása hitelt nyerjen, a bizonyító okoknak kell ezt megszerezni.

Tételünknel a bizonyítás munkája nem nehéz; a történet önként tárja elénk adatait. Gondot legfeljebb az adatok közti válogatás okozhat és az, hogy a kínálkozó bőséges anyagot, a rendelkezésünkre álló szűk keretbe miként szorítsuk.

Hogy fejtegetéseink kerek egészet képezzenek, kénytelenek vagyunk egy pillantást vetni az ős állapotokra is, melyeket rendszeren természetes állapotoknak neveznek, így akarván kiemelni, hogy a viszonyok itt még az emberi természetből folynak és speculatiók, erőszak, hibás irányú fejlődés által megrontva nincsenek.

Ez idő analysálása a mult század végén lett divatossá. A radicales bölcészet volt az, mely innen vont tanaira vélte az aristokrátiának politikai szerepét negáló elméletet támaszthatni. Nagy mesterét Rousseau-t követve, kinek tanai a vallás alapítók-tól eltekintve, legnagyobb befolyással voltak az emberiségre — elismeri, hogy az őskorban is meg volt az egyenlőtlenség, mely a nem, kor, képességek különböző voltából folyt, csak hogy ez nem volt lényeges és az emberek sem érezték jogtalanságképen.

E mondásban nagy igazság rejlik, de téves az a következtetés, melyet belőle Rousseau és utána annyian levontak. Kétségkívül igaz az, hogy mikor még a viszonyok általában fejletlenek, az emberek között nem képzelhető olyan mérvű egyenlőtlenség, mintha a magas kulturájú embert a műveltség alacsony fokán élővel hasonlítjuk össze; továbbá igaz, hogy a fejletlen ember az egyenlőtlenséget nem érzi jogtalanságképpen, mert a jogos és jogtalan előtte még ismeretlen distinctió. De legnagyobb tévedés ebből azt hinni, hogy az egyenlőtlenség hatásaiban is csekély, hogy nem nyomasztó.

Az anthropologiai és ethnographiai tudományok fejlődése folytán a történetet megelőző időről biztosabban szólhatunk mi, mint a mult abstract gondolkozói, kikről elég sajnós, hogy csak egy század után vették észre, miszerint műveik egyedül, mint phantasia remekei igényelhetnek méltánylást.

Az említett tudományok buvárlói egyeznek abban, hogy a társas együttélés emberi ösztönök folytán keletkezik és fenn lesz tartva a kérélhetlen szükség által. Mert mit ma inkább csak elméletképen ismerünk, hogy az egyén ereje elégtelen, miszerint magának létet biztosítson, az őskorban, midőn az elődök munkája az utódok számára az élet utait még nem egyengette, igen érezhető igazság volt. Az embernek naponként küzdeni kellett existenciájáért: majd védekezni a támadó elemekkel szemben, majd az erős ragadozókkal élelemért concurrálni. És e küzdelem az egyéni erőnél nagyobb erőt kívánt.

Egyébiránt a régi bölcselek is adtak hasonló gondolatoknak kifejezést. Így Montesquien szerint (*L'esprit des lois*) az ős ember-

nek nincsenek spekulatív ideái, ösztöne létfentartására irányul. Hobbes pedig az állam létokát bajoktóli félelemben keresi. (De cive). Magának Rousseau-nak is van idevonatkozó állítása, hogy az ember halálbüntetés, végelpusztulás terhe alatt társul; bár máshol ennek ellenmond.

A társulás által keletkezett erő azonban oly szembeötlő, hogy a társaság még akkor sem oszlik el, midőn már az együttélést előidéző szükség kisebb fokú. Az erő érzete új és új vágyakat ad, a mely vágyak kielégítésére az egyéni erőnél ismét nagyobb erőre van szükség, s a társaság most már nem egyedül passiv védelemre szorítkozik, hanem aktív módon lép fel.

Mindez a kezdetleges társaságokban bizonyos munka-megosztást hoz létre. Az ember magát azon irányban fogja érvényesíteni, a melyben legtöbb hasznot hajthat, legtöbb képességgel bír. Az izmos, bátor férfiak a társaságot védelmezik, élelelről gondoskodnak; a nők és a társaság gyengébb tagjai, kik hadi munkára nem alkalmasak, csendes foglalkozásokhoz nyúlnak és lassanként a mesterségeknél, művészeteknek megteremtőivé lesznek.

E természet diktálta munkamegosztásra találunk ma is a fejlődés legalacsonyabb fokán élő népeknél, Ausztrália vadjainál, a Hottentottáknál, Bosjemanoknál stb. Sőt Caspari ily organisatiót lát, hasonló okokból, a fejlődöttebb állatoknál is.

De milyen lehet ez osztályok viszonya egymáshoz?

A hadakozó osztály a társaság legnagyobb jötevője, tulajdonképpen a kezdetleges társadalom fentartója; szerzi az élelmet és nyújtja a védelmet. Mi sem természetesebb tehát, minthogy bizonyos tekintéllyel bír, annál inkább, mert nála van a jog által még nem korlátolt hatalom. De a mi általában az emberi fejlődés és küzdelmek között visszatükröződik, az erősnek uralkodásra és hatalomra való törekvése, meg van már a kezdetleges társaságokban is és itt annál biztosabban követi siker, mert ellenállással nem találkozhatnak.

Az aggastyán, a nő, a gyenge az erős tekintélyét szívesen elismerik, hisz naponként rá szorulnak, és mert kézzel fogható följénye előttük az elsőbbségre elvitázhatatlan jogot ad.

Mint az őskori hagyományokból tudjuk, az erős férfiak legnagyobb tiszteletnek, hálának tárgyai, gyakran félisteneknek tekintetnek. — Minden idők legnagyobb történetírójánál Thukydidesnél olvashatjuk, hogy az ősi időkben a gyengék az erősnek hatalmát önként elismerték és később a városok e példát utánozták. És nem találkozunk-e hasonló jelenségekkel még a középkorban is? Szabadok, nemesek, városok saját akarataukból hódolnak a hatalmasoknak, sőt gyakran urat nagy pénzen vásárolnak.

Igy tehát bátran mondhatjuk, hogy az emberek közti egyenlőtlenség támaszát a természet törvényeiben leli; s hogy ha már a legelső társaságban szükségképpen lesz arisztokratia, jobbak osz-

tálya, melyet, tekintve az alapot, elnevezhetnénk *physikai erő aristokratiájának*.

Igazságtalanság-e ez, vagy ép elnyomás? Bizonyára nem. Az ellenkező lenne igazságtalan és természetellenes, ha a társadalom hasznos tagja felett a haszontalan uralkodnék, ha egyenlőség teremtetnék ott, hol tulajdonképen egyenlőtlenység van, mi ép e természetes állapotban, midőn az emberek még sem tradíciók, sem előítéletek által félrevezetve nincsenek, alig képzelhető.

E physikai erő aristokratiája tisztán személyi, a kiválóságot köleszönző tulajdonságokkal szorosan egybekötött. Könnyen is érvényesíti magát, mert elégséges, ha valaki bebizonyítja, hogy tüdeje erős; izmai aczélosak és tekintélye meg van alapítva. Sőt a tagok valódi fölényükön túl még egy ideig kiválóknak tekintetnek a szokás folytán, majd e vélemény eloszlik, s az előbb kiváló hős, a békés, e korban még alsóbb rendű munkához nyul, helyét az első osztályban másnak, képesebbnek engedvén át.

Ez osztály hatalmi állása a viszonyokból magyarázható. E korban a jogérzék még hiányzik, a jog fogalma ismeretlen. Szószoros értelemben áll Spinoza mondása, a jog addig terjed, a meddig az erő. A gyenge az erőssel szemben teljesen jogtalan, annak kényére van utálva. A physikai erő aristokratiájának uralma tehát olyan zsarnoki lehetett, mint a milyent a későbbi fejlődés nem láthat már soha.

De talán felmerülhetne az a gondolat, hogy az ős társaságban az egyenlőtlenység azért nem nyomasztó, mert az erők hatalmukat nem saját körükkel szemben, hanem csak annak érdekében érvényesítik. E nézet már ingadozóvá lesz, ha az ős idők durva erkölseire gondolunk, de egészen megdől a vad népeknél tett tapasztalatok folytán. Általában ismeretes a vad népek szokása, hogy az aggokat, a gyengéket, néha a fölös számu gyermekeket is, hogy megszabaduljanak tőlük, legyilkolják; s továbbá a civilizáció alsó fokán a nő nem rabszolgája-e mindenütt az erősebb férfinak? Miként lehetne ezt máskép megfejteni, minthogy az erős, él is hatalmával.

Ugy hogy az ős társadalomban a franczia bölcész által hirdetett állapotoknak ép ellenkezőjét kell valónak tekintenünk: a legnyomasztóbb egyenlőtleniséget, melyet a későbbi fejlődés moderál, midőn a gyengét az erős hatalma ellen a jog által védi.

A physikai erő aristokratiája inellé lassanként egy más elem kerül. Minél erősebb és activebb valamely társaság, a létet annál hamarabb biztosítja.

Ezután már a társaságnak nem csak physikai erőre van szüksége, hanem e mellett kormányzásra és igazgatásra, ez pedig szellemi képességeket igényel. De miután az ily kezdetleges társaságban az ész fejlesztése, ismeretek szerzése, csak az élet által,

az életben lehetséges, megérthetjük, hogy az aggastyánok, kik alsóbb fokon, mint haszontalanok pusztítottak el, később, mert élettapasztalat birtokában vannak, mind nagyobb tekintélyt élveznek. Ezt látjuk azon tiszteletben, mellyel az őskorban a gyermekek a családfők iránt viseltek, ezt számos politikai intézményekben is. Így a zsidók véneinél, a spártai gerusiákban, a római senatusokban; erre utal a parancsolót jelentő franczia seigneur szó, sőt a modern alkotmányok is előkelő politikai jogokat többször magasabb életkorhoz kötnek.

De a kiválóság nem a kort, mint ilyent, hanem a hasznos tapasztalatokat illeti. Sir Maine mondja az ős időkre vonatkozólag: »ha természetes, hogy a fiuk az atyának engedelmeskedjenek, ép oly természetes, hogy benne felsőbb erőt keressenek. Már a hellén társadalom azon szakában, melyet, mint legrégibbet ismerünk, az atyai hatalmat a kiváló bölcsesség fentartja oly szemérmélyeknél, kiknek testi erejük elgyengült, de hol a fiuban, az erővel rendkívüli szellemi ügyesség párosult az elaggott atya megfosztatott családfőnökségétől.«

A rómaiaknál sem volt mindig a pater familias a szoros értelemben vett családatya, hanem az, ki tényleg e hatalmat kezelte. Ha a családban kiváló tehetségű és ügyességű tag volt, ez a családatya állását elfoglalta.

Az állandó megtelepedéssel új korszak kezdődik az emberi nem történetében. A hol csak némileg alkalmasak a viszonyok, megindul a békés fejlődés. Az ember ösztönszerűleg érzi, hogy czélja a tökéletesedés, s hogy ezt csak békés, nyugalmas munkával érhetni el. Az állam rendeltetésekép a belső és külső béke megvalósítása tekintetik, intézményeiben is a stabilitásra való törekvés. A külön vagyon a szoros értelemben vett családi életet, — mely a leprimitívabb társadalmakban ismeretlen, sőt a vadász időszakban, de még a pásztor népeknél is fölötte laza — meg erősíti.

Legszükségesebb foglalkozás e korban is a nyugalmat, békét nyújtó fegyveres munka és a kormányzói, kik erre a legalkalmasabbak, a legnagyobb tekintélyvel bírnak. De a nyugodtabb fejlődés vizsgálódásokat, megfigyeléseket enged és az ember tapasztalatokat szerez, mind több-több igazságot von meg a gyakorlati életre, melyeket ugyan megfelelőleg az elmét borító nagy homálynak, szívesen burkol mysticus lepelbe. Ez igazságokért kár lenne, ha elvesznének, azért átakarja adni az utókornak és közvetiti erkölcsi oktatás által.

A vallások erkölestana nem csak elvont ethikai philisphiát, hanem az egyénre positiv haszonnal járó szabályokat is kínál. — Az erkölcsi oktatás fontosságának megfelelőleg, az azt végző elem, a papság a kormányzó és hadakozó osztály mellé kerül és ezekkel együtt a társadalom aristokrátiáját alkotja. Sőt miután az

égiekkel érintkeznek, ha nem is a közjogi szempontból, de a köz-tiszteletben első helyet nyeri.

Az individuális kiválóság kezdetben az egyedüli mód, hogy valaki a felsőbb osztályok körébe juthasson, később azonban csak alapnak marad meg, jelentkezési formájában a származás által lesz felváltva a katonai és kormányzói osztálynál mindig, sőt a papnál is gyakran. — Történik pedig ez a következőképen.

A fejletlen embernek minden idejét és erejét választott foglalkozása veszi igénybe. Látja tehetetlenségét tökéletesedés után vágyik. Az egyén, hogy sikert érjen el, foglalkozásához alakítja magát, annak megfelelő életmódot, szokásokat vesz föl; gondolkozása, nézetei ez által lesznek befolyásolva, úgy hogy mire a kellő ügyességet megszerzi, a foglalkozás reá bélyegét nyomta. Gondoljunk csak a középkori rendekre vagy a polgárok körében alakult czéhekre. Abból, hogy az egyén valamely foglalkozásnak teljesen átadja magát, következik a foglalkozási osztályok szigorubb elválása :

A gyermek fejlődési éveit rendszeren családi körben, szülőivel, legfeljebb hasonló foglalkozásaakkal érintkezve tölti. A viszonyok fejletlensége okozza, hogy nevelése nem állhat egyébből, mint a szülői háznál követett élet és foglalkozási rend megismeréséből. Természetes tehát, hogy a szülőktől bizonyos szokásokat átvesz és hogy a család tagjai között bizonyos hasonlatosságok fejlődnek ki, melyek generációról generációra erősödven, végre családi tulajdonságokként tűnnek fel, oly értelemben, hogy a gyermekek szülőik után nem csak a vagyont, hanem a testi és szellemi tulajdonságokat is öröklik. Már most magyarázható az a fel-fogás, hogy ha az atya alkalmas volt valamely állás betöltésére, a fiu is alkalmas leend, mert tulajdonságait örökölte.

Továbbá azok a kiváló elemek, kiknek erejével valamely állam alakittatik és fentartatik, tetteik jogos jutalmakép a földnek nagy részét hatalmukba veszik; város-államokban pedig egyéni kitűnőségük képezi a nagyobb vagyonnak alapját. A vagyon most már családi vagyont képez és újabb tényező arra, hogy a tulajdonosok hatalmi polczukon megmaradjanak.

És így, miután az előkelő állások, foglalkozások hosszabb időn keresztül ugyanazon családok tagjai által töltenek be, illetve végeztenek, az államjogi basist ad ehhez, vagyis a foglalkozásokra és állásokra örökjogot a családnak. A mely pillanatban ez történik, ketekszik a származás közjogi jelentősége, keletkezik a nemesség. A nemesség tényleg tehát már rég megalakult, midőn az állam azt elismeri és azért a nép e változásnak nem mond ellent, mert nem constituáltatik új intézmény, csak a régi állapotok nyerne biztosabb alapot. E szerint a nemesség épp oly természetes processus következménye, mint a physikai erő aristokrátiája, vagy az idősebbek tekintélye.

A város-államok közül ez utóbb mondottakra eelatlans példát különösen Velence története szolgáltat. Velenczét a vandál, goth, hun pusztítások által lakhelyüktől megfosztott menekülők alapították. E jövevények eredetileg Olaszország legkülönfélebb osztályaihoz tartoztak ugyan, de az új hazában a közös nyomor teljesen egyenlőkké tette őket. Mindenki annyit ért a köz előtt, a mennyi szolgálatot tett a köznek, mondják az egykorú krónikások. Ügyeiket pedig a népgyűlésen közös egyetértéssel intézik el. A mint azonban egyesek vagyont szereznek, és előnyös tulajdonságaik által kitűnnek, politikai hatásaiban mutatkozik az egyenlőtlenség, mely végre is századok múlva oda vezet, hogy Pietro Gradenigo doge indítványára az alkotmány elismeri, miszerint jövőre azok választhatók a politikai jogokat gyakorló nagy tanács kebelébe, kiknek elődei ott már helyt foglaltak. E határozat a népnél visszatetszést nem szült, mert mint az indokolás mondja, már száz évnél több, mióta mindig ugyanazon családok tagjaiból alakították a tanács.

Ugyanezeu jelenséggel találkozunk a nagy államokban is. Franciaországban a Merovingek alatt még nem volt nemesség. Az egyénileg kiválók a fejedelem körül csoportosultak és a fontosabb katonai, kormányzói tisztségek kezelésével bízták meg. Az egykorú írók bizonyítása szerint a k i s é r ő k között számos szegény sorsban, szolgaságban született is volt. Másrészt meg az is kétségtelen, hogy a czimek és állások nem a családot, hanem az egyént, sőt ezt sem mindig élethosziglan, illették meg. De már a Karolingok alatt rendes szokás lett az atya állására a fiút nevezni ki, néha még kiskorut. Mig végre Károly ez állásokat és ezekkel együtt a czimeket családi örökséggé teszi először az egyenesen leszármazók, később az oldalrokonok előnyére is.

Germánoknál a nemesség történetét megelőző korban alakult, sőt a hitrege az emberiség eredetére viszi vissza. Midőn a történel előtt a germán törzsek feltűnnek, már három osztályra oszlnak, mint Tacitus említi, a nobiles, ingenui és servi osztályára.

A nemesség képezte a király környezetét, ki a főtisztségeket szabadon töltötte be a nemesek közül választottak által. Később azonban a tisztségek a czimekkel együtt itt is családi tulajdonná lesznek és az ilyenekre szert tenni nem tudó családok, a nemesség köréből lassanként eltűnnek.

Van azonban a nemesség alakulásának más processusa is. Az erősnek hatalomra való törekvése nem csak egyeseknél, hanem a törzseknél, népeknél is mutatkozik. Az erősebb törzs a gyengébbet néha assimilálja, gyakrabban maga alá hajtja azon okoknál fogva, melyek a kezdetleges társaságokban is az egyenlőtlenséget szülik. És e viszony nem lesz ideiglenes t. i. addig tartó, mig az ezen állapotot megteremtők élnek, hanem örökösödés alapján folyik tovább.

A hódító törzs u. i. alkot magának egy államot. Ebbe a meghódítottak, vagy bevándoroltak nem tartoznak, hanem csak alája vannak rendelve és mint idegenek az ó-kor és közép-kor szokásainak megfelelőleg, többé-kevésbé jogtalanok. Itt tehát a származás lesz irányadó arra nézve, hogy valaki a kormányozó, vagy alárendelt osztályhoz tartozzék. A hosszas együttélés azonban az alárendelt elemeket is az állam tagjaiként tünteti fel és ekkor jelentkezik az államot alkotó törzs, mint az alkotmány által jogaiiban biztosított kiváltságos osztály, vagyis nemesség. Ilyen volt a dórok helyzete Spártában. Ez adott létet az ind felsőbb kasztoknak. E szerint keletkezett a magyar nemesség. Eleinte nemes volt minden magyar ember, a nemesség és nemzetiséghez tartozás egyet jelentett.

De bármennyire igaz, hogy a nemesség keletkezésének egyik módja a hódítás, mégis nagy tévedés, az előbb mondottakból folyólag, ezt egyedüli alapnak elfogadni, a mint ma több neves író teszi, korunk irányát legyezgetve. Így Gervinus (*Historische Schriften. VII*) Passy (*De l'aristocratie*) sőt a híres berlini tanár és publicista Treitschke egész határozottan mondja a nemességre vonatkozólag: *Schon seine Entstehung ist ganz politisch, ein kriegerischer Stamm unterwirft eine Nation von niederer, oder veralteter Bildung und bildet den Adel des neu entstehenden politischen Volkes.*

A nemesség uralma azután századokra terjed ki, stabilitást ad és maga is stabilissá lesz. Létét minden oldalról támogatják. A társadalmi processus, melylyel keletkezett, a traditio, a legfontosabb munkában való jártasság és a nemesség képezi a vagyonos elemet. Ugy hogy míg a viszonyok nem változnak az ok hiányzik, mely miatt fölényét elveszítse. Ha pillanatra támadnak is ellenük zavarok, csakhamar minden visszatér a régi mederbe, mert a nemesség a társaság jogos és természetes vezetője.

Vannak államok, melyek a climának, föld minőségének, vallási tételeknek befolyása következtében a fejlődés csak ezen fokára jutnak el, s azután az életben úgy, mint intézményeikben megmerevednek. Evvel a nemesség magának az uralmat biztosítja.

Ott azonban, hol a társadalmi életet inkább a szabadság szelleme lengi át, a haladás eredménye mindenképp az alsó osztályok emelkedésében mutatkozik. Az alsó osztály az, mely anyagi és szellemileg gyarapodik és kulturintézményeit kifejti. — E fejlődés azután tovább zökkenti a történet szekerét.

A megvagyonosodott és független polgár már nem kénytelen életét szűk foglalkozási körben töltöni le. Értelmét megfigyelések, gondolkodások által erősítheti, ismereteit pedig tanulmányok által. Mi sem gátolja abban, hogy meg ne szerezze azokat a tulajdonosságokat, melyek a nemesek előnyeiket képezik, sőt felül is multhatja őket.

Továbbá sajátságos jelenség, hogy a polgári osztály fejlődé-

sével a nemesség elkorcsosodása karöltve jár. E tények közt az összefüggést meg lehet találni. A sikerrel végzett polgári munka teszi az életet kellemesebbé, kényelmesebbé; ezer csábot, ingert kínál. Mindennek a lemondást, akaratfékezést meg nem szokott nemesség csak ritkán tud ellenállni; inkább közreműködik, hogy az úr, mely eddig a polgári osztálytól elválasztotta, kisebb legyen. A társadalomban azután lesznek kiváló elemek, melyek a nemességhez nem tartoznak, a nemesség kebelében pedig számos olyan, melyek már nem kiválóok. Ahol ez az állapot bekövetkezik, ott megindul az agitáció a nemesség kiváltságai ellen, mert igazságtalanoknak tűnnek fel. A történetből pedig tudjuk, hogy ezt az agitációt mindenütt az alsó osztály győzelme kíséri.

Athenben az elkorcsosodott eupatridák — nemesek — elvesztik előjogaikat az ipar, kereskedelem által meggazdagodott alsó osztály előnyére. Rómában a patriciusok kiváltságait a vagyonos plebejusok szüntetik meg. S nem ezt látjuk-e századunkban ismétlődni a continensen mindenütt? A meggazdagodott, kiművelődött, kormányzásra alkalmassá lett polgári elem, az elzüllött, vagy változott viszonyok közt értéktelenné vált nemességet kiváltságaitól megfosztja.

A mondottak feleletet tartalmaznak arra a kérdésre is, hogy vajjon az aristokratia fogalma a nemességével összeesik-e? A gyakorlati életben úgy, mint az irodalomban e két kifejezést alternative használják, bár egy-két író figyelmeztet ennek helytelen voltára. Már Aristoteles azt mondja, a nemességet azok képezzék, kiknek családjában ősrégi a gazdagság és erény, míg az aristokratiát a jobbak. — Ujabbán pedig Riehl választja szét e fogalmakat, de azért maga is az általa gáncsolt hibába esik.

A nemesség, midőn alakul, kétségkívül annak az államnak aristokrátiája, mert hisz ép azért jön létre, hogy ezt kebelébe fogadja, ha azonban a fejlődés korlátokra nem talál, később elválnak e fogalmak, mint mondtuk a polgári elem körében lesznek valódi aristokraták, míg a nemesség körében olyanok, kik aristokratáknak nem tekinthetők.

A nemesség kiváltságainak megszűntével új mozgalom keletkezik a társadalmakban. Ismét az individuális tulajdonságok azok, melyek az egyénnek társadalmi, sőt politikai állását biztosítják. A megelőző kor nyugalma eltűnik, s helyét a fölfelé törekvés küzdelme foglalja el.

Kezdetben úgy látszik, mintha a szabad verseny teljesen és föltétlenül érvényesítené magát, de csakhamar felmerül egy tényező, mely az embereket ép úgy elkülöníti, mint hajdan a származás tette: a vagyon.

A vagyon politikai jelentősége senki előtt sem titok. Carey, az ismert nemzetgazdász definiálja a vagyont, mint olyan eszközök birtokát, melyek az emberek fölött hatalmat adnak. Nem ugyan mintha a vagyon eo ipso kiválóvá tenné a tulajdonost,

hanem mert szükséges arra, hogy valaki a kiválóságról alkotott magas igényeknek megfelelhessen. E kor már nagyon előre haladt, hisz az jellemzi, hogy az általános közmiveltség a volt aristokratikus osztályához, vagy épen föléje emelkedett.

A mint ugyanis a vagyonos elem kilépve korlátoltságából észreveszi, hogy a munka nem a sorstól szegényre bocsájtott nyomoruság, hanem az egyén fejlesztésére szükséges tényező, és elkezd dolgozni, olyan concurrentiát állít a vagyontalanokkal szembe, amelylyel megküzdeni lehetetlen. Ez után már ép oly ritka lesz az az eset, hogy a vagyontalan a vagyonosok közzé emelkedjék, mint a milyen ritka volt, hogy a parasztból, a polgárból nemes legyen. Tudják ezt a socialisták; ez képezi mozgalmuk alapját.

Egyébiránt ez állításunk mellett a népek alkotmányai is bizonyosságot tesznek. Athenben, miután Drakó törvényei a nemesség uralmát megszilárdítani nem tudták, Solon a vagyon alapján osztályokat állított fel különböző politikai jogokkal. Ugyanezt tette Servius Tullius Rómában. Korunkban pedig a census játszik szerepet.

Még csak egy tételt érintek röviden. Államfők és államférfiak ugy, mint elmélkedők egy század óta sokat foglalkoztak a nemesség restaurálásának kérdésével. Ez irányban positiv kísérletek történtek Franciaországban a Napoleonok alatt, egész irodalom keletkezett Németországban, jelenleg pedig mozgalom folyik Oroszországban. Kiindulnak abból az igazságból, hogy minden államban szükséges, miszerint az aristokratia a politikai életben maga helyét megtalálja, de azután a nemességet az aristokráciával zavarják össze.

Előbb mondtuk, hogy a nemesség a társadalomban rég megalakult már, midőn az állam intézményeivel elismeri, hogy az állam csak e létezőt constatalja. Egy nemességet tehát, mely a közfelfogásban kiválóságát rég elvesztette, intézményekkel visszaállítani nem lehet. Ha a nemesség régi befolyása után vágyik, a restaurálás munkáját első sorban magának kell végeznie saját kebelében az által, hogy a változott viszonyokhoz alakul és tulajdonságaival, tetteivel megmutatja, miszerint a társadalomnak ma is jobb eleme.

Ezzel a megnyitási ünnepély véget ért.

A jogtánári karra vonatkozólag a következő adatok említendők.

Dr. Zsögöd Benő a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumnak 1884. évi július 28-án 23.953. sz. a. kelt magas rendeletével a törvénykezési eljárás, váltó és kereskedelmi jog

ny. r. tanórává neveztetett ki; augusztus 6-án letévé hivatáli esküjét, illetményei septemher hó 1-jétől a 29,669. sz. a. kelt magas rendelettel a nagyváradi kir. adóhivatalnál folyóvá tétettek. Azonban már septemher 25-én 33,635 sz. a. kelt magas rendelettel ugyanezen tanár a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetemhez rendeltetett a szabadságon lévő Dr. Haller Károly ottani tanár helyettesítésére. Ennélfogva gondoskodni kellett az eltávozó tanár itteni tanszékének helyettesítéséről. Septemher 30-án távozott el Dr. Zsögöd Benő, október 1-jétől pedig Dr. Sipos Árpád ny. r. tanár vette át a törvénykezési eljárás előadását, míg a tanrendben meghirdetve volt »Magyar váltófog és eljárás« című 3 s »A szerzői jogról« című 1 órás speciálcollegiumok helyett más speciálcollegiumok választására utasítottak a joghallgatók. Az igazgatónak a tanári karral egyetértőleg tett emez intézkedését a nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium okt. 4-én 36403. sz. a kelt leirata szerint jóváhagyólag tudomásul vette. Miután pedig a helyettesítés szüksége a tanév második felében is főnforgott, annál fogva Dr. Sipos Árpád ny. r. tanár a nm. vallás és közoktatási m. kir. ministeriumnak 1885. évi 2067 sz. a kelt leirata értelmében a II. félévben a törvénykezési eljárásón kívül a kereskedelmi és váltófogot is adta elő.

Dr. Nagy Ernő, ny rk. tanár a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. ministeriumnak 1885. évi jan. 9-én 24,304, 1884. szám alatt kelt magas rendeletével a politika, magyar közjog és encyclopaedia ny. r. tanórává neveztetett ki, s minek utána hivatáli esküjét a tanári karnak 1885. évi január 14-én tartott értekezletében letette, illetményei a jan. 23-án 2745 sz. a kelt magas rendelettel f. é. február 1-től a helybeli kir. adóhivatalnál folyóvá tétettek.

Ugyanesak Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár a nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministeriumnak f. é. jan. 20-án 48403 1884. sz. a. kelt magas rendeletével az új szabályzat 31. §-a értelmében megkivánt legújabbkori történelem előadásával is megbízott.

Dr. Kudelka József ny. r. tanár megrongált egészségének helyreállítása végett f. é. ápril 17-én 6 heti szabadságidőért folyamodott, melyet a nagym. vallás- és közoktatási m. kir. ministeriumtól, ápril 28-án 15899. sz. a. kelt magas rendeletével meg is nyervén, büntetőjogi főcollegiumát, valamint »A jogbölcsélet története« és »A büntetőjogi beszámítás tana« című 1—1 órás speciálcollegiumait Dr. Molnár Imre ny. r. tanár, a II. alapvizsgálati elnökséget pedig Dr. Személy Kálmán ny. r. tanár vette át, mit a nm. vallás- és közokt. m. kir. ministerium f. é. 16841. sz. a. kelt magas leiratával helybenhagyott.

Dr. Hoványi Ferencz, a törvényszéki orvostan magántanára a nagym. vallás- és közoktatási m. kir. ministeriumnak f. év. márcz. 31-én 48404 1884. sz. a. kelt magas rendeletével a jövő

1885⁶. tanévtől kezdve a közegészségtan előadásával is megbízott.

* * *

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott tanrend szerint a törvényes szüneteken kívül szakadatlanul folytattattak egész 1885. évi május 30-ig, az alap- és államvizsgálatok pedig f. évi jun. 10-től 25-ig ejtettek meg.

A folyó tanévben lépett életbe az új tanulmányi és vizsgálati szabályzat is.

Gyakorlati előadásokat az idén is tartottak: Dr. Bozóky Alajos igazgató-tanár a pandektajogból, Dr. Személy Kálmán ny. r. tanár a statistikából és Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár a magyar közjogból.

A helybeli »Szépitési Egylet« által az akadémia dísztermében 1884. évi november és december, valamint 1885. évi március és április hónapokban rendezett népszerű tudományos fölolvasások, melyekben az akadémiai tanárok is részt vettek, igen látogatottak voltak s így az akadémia az idén is Nagyváradon a szellemi életnek bizonyos középpontját képezte.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1884. évi október hó 4-én a tanári kar s az akadémiai ifjuság testületileg jelent meg a helybeli l. sz. székesegyházban ő cs. és apostoli kir. Felsege legmagasb névnapja alkalmából tartott ünnepélyes hálaadó istenitizteleten.

1884. évi október 29-én nagyméltóságú Dr. Trefort Ágost vallás- és közoktatási m. kir. minister ur, nagyméltóságú Lipovnoki Lipovniczky István nagyváradi l. sz. püspök ur meglátogatása végett Nagyváradra érkezvén, a jogtanári kar s az akadémiai ifjuság is az igazgató vezetése alatt testületileg jelent meg a helybeli pályaházban a magas vendég fogadtatásánál.

Még az nap kegyeskedett a minister ur a püspöki palotában a tanári kar hódolatteljes tisztelgését fogadni s megígérni, hogy a következő napon a nagyváradi kir. jogakademiánál kezdi a helybeli tanintézetek látogatását.

Október hó 29-én az akademi ifjuság impozans fáklyásmenettel lepte meg a minister urat. Midőn a jogakadémiai épületből megindult menet a püspöki palota előtti tág térre érkezett, az ifjuság küldöttség által kérte meg a minister urat, hogy iránta való hódolatának bemutatathatása végett megjelenni kegyeskednék. Harsány éljenek s a Rákóczy-induló hangjai közben érkezett le

a minister ur az egybegyültekhez. Az éljenzés lecsillapultával M á r k u s L á s z l ó IV. éves joghallgató a következő beszédet mondotta :

Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur!
Kegyelmes urunk!

Nagyvárad város jogász-ifjusága hódoló tisztelet- s lelkes örömmel siet üdvözölni Nagyméltóságodat ez alkalommal, midőn magas látogatásával szerény városunkat megtisztelni kegyeskedett.

Ünnep e nap városunkra, kétszeresen az mi reánk. Hisz körünkben üdvözölhetjük azt a férfit, önt Kegyelmes ur, ki mint művelődésünk vezérlő bajnoka, magas elméjének minden gondolatát, mély tudományának legszebb gyümölcseit, önzetlen szive legnemesb sugallatait s egy tettekben gazdag élet összes munkáját a haza boldogítására, a nemzet nagygyá, dicsővé emelésére fordítani, hosszú éveken át meg nem szűnt. Ki nem roskadva le a vállaira nehezedeő súlyos terhek alatt, egy nagy reformátor buzgalomával s egy valódi hazafi lelkesültségével fogott nagy műve megalkotásához : h a t a l m a s s á t e n n i é b r e d e z ő m ű v e l ő d é s ű n k e t. S míg üdvös reformok által európai színvonalra emelte a meglevőket ; teremtett oly intézményeket, létesített oly intézeteket, melyek fennen hirdetik : A m a g y a r é l s n a g y g y á l e n n i a k a r.

E művek feledhetlenné teszik a Nagyméltóságod nevét is az utókor előtt. E művek befejeztével büszkén mondhatja el az egek Urának Nagyméltóságod egykoron : »Exsolvi tibi fidem, mandata peregi.« Ily érdemekért méltán koszorúzza meg Nagyméltóságodat babérral a magyar.

S mi a nagyvárad kir. jogakadémia, a nemzet ifjusága, midőn tiszteletünk s hálás ragaszkodásunk e szerény, de őszinte jelét adjuk ; midőn ez ünnepélyes alkalommal Nagyméltóságod atyai szive előtt szent jelszavunkat : »I s t e n, h a z a, k i r á l y« tolmácsolni bátrak vagyunk : őszintén óhajtjuk továbbra is bölcs kormányát a hazára ; forrón kérjük kegyes pártfogását városunkra s mi reánk, kiket akkor méltán biztat egy szebb jövő reménye, hol áldásos tetté lesz minden nagy gondolat, s hol Nagyméltóságod vezérlete ad majd elég erőt mocsoktalanul megtartani ama nagy és nemes fogadást.

Magas kitüntetés érte városunkat Nagyméltóságod megjelenésével s szerény a tiszteletjel, a mivel viszonzozzuk azt ; de a lelkesülés, mely itt minden ifjú szivet feldobogtat, ad magasztos szint ez ünnepélynek, hol ezrek szive óhajtja, ezrek ajka azt kiáltja :

N a g y m é l t ó s á g ú T r e f o r t Á g o s t o n m i n i s z t e r u r, a h a z a b o l d o g í t á s á r a s o k á i g é l j e n ! (Szünni nem akaró éljenek.)

A miniszter ur meleg szavakban köszönte meg a megtiszteltetést, melyet a rokonszenv kifolyásának tekint. Kijelenté, hogy

Az egész ország szellemi jólétének előmozdítására irányzott gondjai közepett nem feledkezett meg a nagyvárad kir. jogakademiáról sem, mert nemcsak díszes és kényelmes épülettel ajándékozta meg, melybe éppen tíz év előtt költözött intézetünk, hanem avval is tetézte kegyességét, hogy bennünket saját hajlékunkban magas látogatásával kitüntetni méltóztatott.

Fogadja Nagyméltóságod ezen ritka kegyéért a magam és tanártársaim legmélyebb hódolatát és azon ünnepélyes ígérletünket, hogy az adott viszonyok között minden tőlünk kitelhető erővel rajta leszünk, hogy a reánk bízott ifjúságot a hazának derék és hasznos polgáraivá, s a legmagasabb trónnak hűséges alattvalóivá neveljük. Nagyméltóságodnak pedig lelkünk mélyéből azt kívánjuk, hogy a Mindenható a nemzeti közművelődés további sikeres fejlesztése és terjesztése érdekében még sokáig éltesse!

Erre ismét harsány éljenek hangzottak föl, melyeknek lecsillapultával ő Nagyméltósága igen szívélyesen válaszolt, kiemelve különösen azt, hogy a vidéki jogakademiák kérdésének helyes megoldása kiváló gondjai közzé tartozik; a tanári kart biztosítá jó indulatáról, az akadémiai ifjúságot pedig ismételten buzdítá szorgalmas tanulásra s komoly törekvésre.

Ezután élénk érdeklődéssel és észrevehető meglepéssel szemlélte meg a minister ur az egyes helyiségeket, u. m. a tantermet, a vizsgálati termet, az igazgatói helyiséget, a levéltárt, a tanárértekezleti szobát, a könyvtárt és olvasó termet, s a legkedvesebb emléket hagyván maga után, lelkes éljenektől kísérve a szomszéd főgymnasiunba távozott.

Délután 2 órakor Lipovniczky István püspök ur ő nagyméltósága fényes diszében adott magas vendége tiszteletére, a meghívott vendégek között a helybeli összes tanintézetek igazgatói is voltak.

1885. Junius 20-án a tanári kar a következő hódolatteljes üdvözlő feliratot intézte nagyméltóságu Dr. Trefort Ágost vallás-és közoktatási m. kir. minister urhoz abból az alkalomból, hogy a M. T. Akadémia őt elnökének megválasztotta.

Nagyméltóságu Minister ur!

Kegyelmes urunk!

Midőn a Magyar Tudományos Akadémia Nagyméltóságodat elnökévé választotta, az egész ország osztatlan tetszéssel fogadta ezen legkiválóbb tudományos intézetünk választását, mert Nagyméltóságodnak elévülhetetlen érdemei a hazai közművelődés előmozdítása körül mindenki előtt ismereteseek és kétségbe vonhatatlanok.

Engedje meg, hogy bokros érdemeinek a nemzet részéről történt eme legméltóbb elismeréséhez mi is, mint a magyar tu-

domány szerény munkásai, Nagyméltóságodnak lelkünk mélyéből fakadó legőszintébb szerencsekívánatainkat tolmácsolhassuk, élénken óhajtván, hogy bölcs vezérletével a Magyar Tudományos Akademiát kulturális haladásunknak megfelelő mérvben fölvirágoztassa s ezáltal már eddig szerzett babérait egy ujabbal szaporítsa!

Kelt Nagyváradon, 1885. évi június hó 20-án tartott értekezletünkben.

Legmélyebb hódolattal maradván Nagyméltóságodnak alázas szolgálói: *Dr. Bozóky Alajos*, igazgató, *Dr. Kudelka József*, ny. r. tanár. *Dr. Sipos Árpád*, ny. r. tanár. *Dr. Molnár Imre*, ny. r. tanár. *Dr. Személy Kálmán*, ny. r. tanár. *Dr. br. Roszner Ervin*, ny. r. tanár. *Dr. Nagy Ernő*, ny. r. tanár. *Dr. Nemes Imre*, m. tanár. *Dr. Hoványi Ferencz*, m. tanár. *Zboray Tamás*, m. tanár.

A gyászlobogó kitűzése által adott kifejezést az akademia néhai gr. Lónyay Menyhért, a m. t. Akademia érdemdus elnöke s magyar államférfi, Horváth Cyrill egyetemi tanár és Lázár Miklós, nagyvárad ujjvárosi plébános és ezen akademia egykori hitszónoka haláleseteik alkalmából.

V. A tanárok irodalmi működése.

Dr. Bozóky Alajos igazgató-tanártól megjelent:

- 1) Megnyitó beszéd az 1884/5 tanév elején, lsd jelen Almanach 7. s köv. lapjain.
- 2) Római Perjog, második javított kiadás, 394. lap. Nagyvárad 1885. Szerző sajátja.
- 3) Vécsey Tamás »Papinianus«-ának bírálata a »Nemzet« 1884. évi 350. számában.
- 4) Római Világ, művelődéstörténeti rajzok a császárság fénykorából, Friedlaender, Jung, Bender és mások művei nyomán Budapest, Ráth Mór kiadása, I. köt. 449. lap, II. kötet 527. lap.
- 5) A rómaiak nyilvános játéka, fölolvadás Nagyvárad 1885. 22 lap.
- 6) Institutiók, negyedik javított és bővített kiadás. Budapest 1885. 505. lap.

Dr. Személy Kálmán ny. r. tanártól megjelent:

- 1) Jelentés az iparoktatás állapotáról 1884-ben Nagyvárad. Hügel. 8-adrét.

Dr. br. Roszner Ervin ny. r. tanártól megjelent:

A párbér Magyarországon, a Budapesti Szemle 1885. évi márcziusi füzetében.

Dr. Nagy Ernő ny. r. tanártól megjelent:

- 1) Az arisztokratiáról, lsd jelen Almanach 10. s. k. lapjain.

2) A felsőház reformja, a Budapesti Szemle 1885. évi januári füzetében.

3) La chambre première en Hongrie (La Reforme Sociale, Tome X.)

4) Horvát-szlavon kapcsolt részek viszonya a magyar államhoz. Jogt. Közl. 1885. 20. és 21. számában

5) Birálat Pulszky Ágost Jog és állambölcsészet alaptanai czimü munkáról. Jogt. Közl. 1885. évi 26. számában.

6) Magyar közjog (Sajtó alatt).

Dr. Nemes Imre magántanártól megjelent ;

1) Válasz Böhm Károly birálatára a »M. Philosophiai Szemle« 1884. évi VI. füzetében.

2) »Dr. Horváth Cyrill élete és bölcsészete« a M. Philosophiai Szemle 1885. évi I—III. füzeteiben.

A tanárok irodalmi működését a lefolyt évben is lényegesen előmozdította ama szives készség, melylyel a budapesti m. k. s a bécsi cs. k. t. egyetemek, és a magyar nemzeti muzeum könyvtárai a kívánt műveket rendelkezésre bocsátották, a miért e helyen az akadémiai igazgatóság forró köszönetét nyilvánítani kedves kötelességének ismeri.

IV. Ifjusági egyletek.

I. Joghallgatók segélyző egylete.

Elnök : Poyvár János IV. éves joghallgató

Alelnök : Szívós Lajos II. éves joghallgató.

Jegyző : Stern Izidor III. éves joghallgató.

Pénztárnok : Tapolcsányi Imre II. éves joghallgató.

Ellenőr : Gr. Porcia Aladár I. éves joghallgató.

B i z o t t m á n y i t a g o k :

Fuchs Béla, Schatz Miksa IV. éves, Papp László, Ujfalussy Géza, III. éves, Gálbory László, Sipos Árpád II. éves, Leitgeb Imre, Novotny Károly, Vogel Dezső I. éves joghallgatók.

A lefolyt tanévben az egyletnek alaptökéje, mely az 18⁸⁴/₈₅ tanév végén 6281 frt 07 kr. volt, az alap javára rendezett bál tiszta jövedelméből 6314 frt 82 kr-ra szaporodott.

Segélyezésben részesült: az első félévben 10, a másodikban 6 joghallgató. Segélyezésre fordított összesen 302 frt.

2. Az önképzőkör.

Elnök : Papp László III. éves joghallgató.

Alelnök : Égli Mihály II. éves joghallgató.

Főjegyző : Szőke András II. éves joghallgató.

Aljegyző : Vodicska Ferencz II. éves joghallgató.

Pénztárnok : Weisz Ferencz II. éves joghallgató.

Könyvtárnok : Klein György III. éves joghallgató.

Az egylet vagyona 1057 frt 85 kr. takarékpénztári könyvecskékben és egy 232 frt 92 kr. értékű tankönyvek tára.

VII. Akadémiai hallgatók.

1) Beígatott hallgatók.

N é v		Tan- félév	N é v		Tan- félév
<i>I. évesek a) rendes hallgatók :</i>			10	Leszkay Gyula	1 2
				Nyisztor Adorján	1 2
				Pollák Henrik	1 2
	Bodor László	1 2		*Popovits Viktor	1 2
	Fogarassy Adolf	1 —		Sípos Árpád	1 2
	Gera Ferencz	1 2	15	Stern József	1 2
	Jezerniczky Dénes	1 2		Szívós Lajos	1 2
5	Kopperl Henrik	— —		Szöke András	1 2
	Kripka Henrik	1 2		Tabakovits Miklós	1 2
	*Kuszli Imre	1 2		*Tapolcsányi Imre	1 2
	*Lászlóffy Antal	1 2	20	Veisz Ferencz	1 2
	Leitgeb Imre	1 2		*Vodicska Ferencz	1 2
10	Ludvigh József	1 —		Weiszberger Lipót	— —
	Novotny Károly	1 2		Zilahi Lajos	1 2
	Gr. Porcia Aladár k.	1 2	<i>Államtudomány tanfolyam a) harmadévesek:</i>		
	*Rohay Béla	1 2		*Böhm Jenő k.	1 2
	Seh József k.	1 2		Klein György k.	1 2
15	Stepán István	1 2		*Komlóssy József	1 2
	*Vaday László	1 —		Nagy Lajos	1 2
	Vrabecz János	1 2	5	*Papp Coriolán	1 2
<i>b) rendkívüliek :</i>				Papp László	1 2
	Géczy Imre	1 2		Popovits Konstantin	1 2
	Glodiák Béla	— —		Simon János k.	1 2
20	Jakab Ignác	— —		*Ujfalussy Géza	1 2
	Láng Menyhért	1 —	10	Weinstock Jakab k.	1 2
	Vogel Dezső	1 2		Wieland Sándor k.	1 2
<i>II. évesek :</i>			<i>b) negyedévesek :</i>		
	Bakats Béla	— —		*Poynár János	1 2
	*Bartóky József	1 2		Schatz Miksa.	1 2
	Begov Árpád	1 2	<i>Jogtudományi tanfolyam</i>		
	Egli Mihály	1 2	<i>a) harmadévesek :</i>		
5	Fleischer Lajos	1 2		Ámánt Béla	1 2
	Gálbory László	1 2		Gruber Géza k.	1 2
	Genthon Ferencz	1 2		Mezei Ferencz	1 2
	Hanák Sándor	— —		Stern Izidor	1 2
	Jakó Zoltán	1 2			

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
5 Vagaszky Árpád	1 —	Erdélyi János	1 2
b) <i>Negyedévesek</i> :		Fuchs Béla	1 2
Burger Ödön k.	1 2	*Márkus László	1 2

Jegyzetek : A *-gal jelöltek ösztöndíjasok.

A k-val jelöltek katonák.

A kiknek neve mellett tanfélév nincs kitéve, azok elmaradtak.

2) *Vizsgaengedélyt nyertek.*

Az I. alapvizsgálatra :

Bauer László, kikindiai postatiszt.

Follinus Emil, m. k. államvasuti tisztviselő.

Leszkay Gyula, egyetemi joghallgató.

Mező Károly, k. adóvégrehajtó Nagy-Károlyban.

5 Oó Lajos, m. k. postatiszt.

Segesdy Sándor, adóhivatali számtiszt N-Károlyban.

Seid József, pénzügyigazgatósági számtiszt Temesvártt.

Zilahi Lajos, egyetemi joghallgató.

A II. alapvizsgálatra :

Barbu Márk, m. k. távirdatiszt Temesvártt.

10 Bauer László kikindiai postatiszt.

Mayer György, pénzügyigazgatósági gyakornok Kolozsvártt.

Nánássy Menyhért, k. adófelügyelői számgyakornok Temesvártt.

Palmer Andor, bányaesküdt N-Bányán.

Zámbory László, joggyakornok.

Az államtudományi államvizsgálatra :

15 Dezső Sándor, szécsényi k. járásbirósági irnok.

Palmer Andor, bányaesküdt N-Bányán.

Petrovics Valér, k. járásbirósági irnok Temesvártt.

Rébay Károly, bányaesküdt Zalatnán.

Zámbory László, joggyakornok.

A jogtudományi államvizsgálatra :

20 Jakabffy Pál, végzett egyetemi joghallgató.

Palmer Andor, bányaesküdt N-Bányán

Petrovics Valér, kir. járásbirósági irnok Temesvártt.

Radu Aurel, végzett egyetemi joghallgató.

Rébay Károly, bányaesküdt Zalathnán.
 25 Rodziewicz József, postatiszt Aradon.
 Zámbery László, joggyakornok.

Az intézetet általában látogatók száma tehát 93 volt. A beiktatott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest gyarapodás 6, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál gyarapodás 16, általános gyarapodás 22.

VIII. Vizsgálatok.

A jelen 1884/5. tanév folyama alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye a következő:

1884. évi szeptember 1-től 1885. jun. végéig

Letette az	Nyilvános rendes joghallgató.	Ministeri engedély folytán	kitüntetéssel		nem	felfüggesztetett	összesen
			egyhangulag v. szótöbbséggel	képesített			
Első alapvizsgálatot	15	3	3	15	—	—	18
Második alapvizsgálatot	27	2	4	16	3	6	29
Államtudományi államvizsg.	9	3	—	12	—	—	12
Jogtud. államvizsgálatot	7	2	—	8	—	1	9
Főösszeg	58	10	7	51	3	7	68

J e g y z e t Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a múlt évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is befoglaltnak, ellenben a 33. lapon lévő táblázatban csak az idej joghallgatók vizsgálatai vannak feltüntetve.

IX. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete.

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség.	T a n s z a k m a	Előadási ny.	Heti órák száma		Észrevétel
				I.	II.	
				félév		
Dr. Bozóky Alajos	Igazgató, ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	Római jog	r	10	10	Tanári éveinek száma : 17. (Azelőtt 1½ évig a m. k. helytartó-tanácsnál és a közoktatási m. kir. ministeriumnál fogalmazó gyakornok volt.)
Dr. Kudelka József	ny. r. tanár, h. ügyvéd.	Jogbölcsészet Büntetőjog	a	13	7	Tanári éveinek száma : 38.
Dr. Sipos Árpád	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár, hites köz- és váltó-ügyvéd.	Magyar magánjog Osztrák magánjog Bányajog	y	11	9	Tanári éveinek száma : 15½.
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár. képesített egyetemi magántanár.	Nemzetgazdászat Pénzügytan M. pénzügyi törvények Tételes nemzetközi jog	a	8	12	Tanári éveinek száma : 16. (Három évig segéd-tanár volt).
Dr. Személy Kálmán	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	M. közigazgatási jog Osztrák-magyar birodalom statist Művelődéstörténet	m	11	9	Tanári éveinek száma : 12. (Egy évig segéd-tanár volt.)

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	T a n s z a k m a	Előadási ny.	Heti órák száma		Észrevétel
				I.	II.	
				félév		
Dr. b. Bosner Ervin	ny. r. tanár képesített egyetemi magántanár.	Egyházi jog M. alkotmány- és jogtörténet Európai jogtört.	a y c a m	11	9	Tanári éveinek száma : 9.
Dr. Zsögöd Benő	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár h. ügyvéd.	Törvénykezési elj. Keresk. és váltójog		9	—	Tanári éveinek száma : 3 $\frac{1}{2}$.
Dr. Nagy Ernő	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Politika Encyclopaedia Magyar közjog		9	10	Tanári éveinek száma : 5.
Dr. Nemes Imre	képesített egyetemi magán-, fő-reáltanodai ny. r. akad. magántanár	Bölcészület		2	2	Itten töltött tanári éveinek száma : 11.
Dr. Hoványi Ferencz	orvos-tudor egyház-megyei és fürdő-orvos akad. magántanár	Tszéki orvostan		2	2	Tanári éveinek száma : 5 $\frac{1}{2}$.
Zboray Tamás	képesített főgymn. ny. r. tanár, akad. magántanár.	Államszámviteltan		2	2	Ittteni mtanár 2 $\frac{1}{2}$ év óta.

X. A joghallgatók statisztikai átnézete.

Évfolyam	A kötelezett collegiumok óraszám										A tanulók száma										A vizsg. eredm.										Tampénz				Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak összes mennyisége o. é. forintokban
	Anyanyelv szerint										Vallás szerint										Képesített:										Az ösztöndíjasok száma					
	magyar	román	német	szerb	lengyel	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	hely hitv.	ágost. hitv.	mózes vallásu	kitüntetéssel	egyszerűen	nem	vizsga nélkül	fizetők	mentesek	1/1	1/2	1/3	1/4															
Első félév		19	22	20	2	—	—	13	1	2	1	2	3	—	—	—	—	16	2	2	4	4	180													
Első évfolyam		18	23	21	1	—	1	9	1	2	1	—	—	—	—	—	—	21	2	2	4	235														
Második évfolyam		14	13	10	3	—	—	7	1	2	6	—	2	—	—	—	—	6	5	2	3	370														
Allamtudományi tanfolyam		16	9	8	1	—	—	5	1	—	—	—	3	—	—	—	—	7	2	—	2	90														
Jogtudományi tanfolyam																																				
F ő s s z e g		67	67	59	7	1	—	34	4	6	8	2	13	—	—	—	—	50	11	8	13	895														
Első évfolyam		15	15	14	1	—	—	10	1	1	—	2	1	3	4	—	8	10	1	4	4	180														
Második évfolyam		18	20	18	1	—	1	8	1	2	5	—	4	4	10	3	3	17	1	2	4	255														
Allamtudományi tanfolyam		15	13	10	3	—	—	7	1	2	1	—	2	—	2	—	11	6	5	2	5	402. 67														
Jogtudományi tanfolyam		16	8	7	1	—	—	4	1	—	—	—	3	—	—	—	8	7	1	—	1	75														
F ő s s z e g		64	56	49	6	—	1	29	4	5	6	2	10	7	16	3	30	40	8	8	14	912. 67														
Második félév																																				

Származás szerint volt :

Aradmegyei 2, Bácsmegyei 1, Baranyamegyei 2, Békésmegyei 4, Bereghunmegyei 1, Biharmegyei 32, Csanádmegyei 3, Fogarasmegyei 1, Hajdumegyei 1, Jász-Kun-Szolnokmegyei 2, Krassó megyei 3, Maros-Tordamegyei 1, Nógrádmegyei 1, Pestmegyei 3, Sopronmegyei 1, Szabolcsmegyei 1, Szathmármegyei 3, Szilágymegyei 1, Temesmegyei 2, Torda-Aranyosmegyei 1, Zemplénmegyei 1, összesen : 67.

XI. Specialcollegiumok.

A lefolyt tanév első felében 7 tanár tartott hetenkinti 19 órában 9 specialcollegiumot, melyeket 176 joghallgató látogatott, a második félévben pedig 7 tanár hetenkinti 17 órában 10 specialcollegiumot, melyeket 131 joghallgató látogatott.

Ezen specialcollegiumokat a következő táblázat tünteti föl :

A tanár neve	Az előadás tárgya A *-gal jegyzettek ingyenesek	Heti óra szám	Hall- gatók száma
E l s ő f é l é v .			
Bozóky	Római perjog	2	22
Molnár	Műipar	2	18
»	* Földhittel	1	28
Személy	Művelődéstörténet	4	25
»	Statist. gyakorlatok	2	15
Nagy	A politikai tudom. irodalomtörténete	2	13
Nemes	Psychologia	2	21
Hoványi	Törvényszéki orvostan	2	22
Zboray	Államszámviteltan	2	11
M á s o d i k f é l é v .			
Bozóky	Római örökjog	2	15
Kudelka	A jogbölesészet története	1	20
»	* A büntetőjogi beszámítás tana	1	8
Személy	Közigazgatási jog	3	13
Nagy	* Közjogi gyakorlatok	1	22
»	Kormányzati politika	1	14
»	A XIX. század politikai története	2	21
Nemes	Ethika	2	17
Hoványi	Törvényszéki orvostan	2	12
Zboray	Államszámviteltan	2	9

XII. Ösztöndij-ügy.

Ösztöndíjt a következő joghallgatók élveztek, u. m.:

Az első évfolyamban:

- Vaday László, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét 15 frttal.
 Vrabcz János „ „ „ „ 30 „
 Lászlóffy Antal „ „ „ „ 15 „
 Kuszli Imre, Szt-Tamás mezőváros alapítványit 150 frttal.
 5 Rohay Béla, Koháry-félét 150 frttal.

A második évfolyamban:

- Bartóky József, Jettim-félét 80 frttal.
 Vodicska Ferencz, Jövedéki birságalap-félét 200 frttal.
 Popovits Viktor, Gozsdu-félét 200 frttal.
 Tapolesányi Imre, Jedlicska Kondé-Szenczy-félét 30 frttal.

Az államtudományi tanfolyamban:

- 10 Böhm Jenő, Alapy-félét 210 frttal.
 Komlóssy József, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét 30 frttal.
 Papp Coriolan, Fogarassy-félét 17 frt 67 krral.
 Pohnár János, Gozsdu-félét 500 frttal.
 Ujfalussy Géza, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét 15 frttal.

A jogtudományi tanfolyamban:

- 15 Márkus László, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét 15 frttal
 „ „ Mária-Terézia-félét 150 frttal.

XIII. A tandíj alól egészen s félig felmentettek kimutatása.

Az I. félévben.

É v f o l y a m	egészen	félig	frt	kr.
Az I. évfolyamban	2	4	100	—
A II. évfolyamban	2	2	65	—
Az államtudományiban	5	2	120	—
A jogtudományiban	2	—	40	—
Összesen :	11	8	325	—

A II. félévben :

Évfolyam	egészen	félig	frt	kr.
Az I. évfolyamban	1	4	51	—
A II. évfolyamban	1	2	42	—
Az államtudományiban	5	2	120	—
A jogtudományiban	1	—	20	—
Összesen:	8	8	233	—

Az egész évben tehát 35 joghallgatónak 558 frt tandíj engedtetett el. Két első, egy második évi joghallgató tandíjfizetés nélkül kimaradt.

Az ösztöndíjak, segélyegyleti díjak s elégedett tandíjak együtvéve 2685 frt 67 kr-ra rugtak.

XIV. Akadémiai könyvtár.

A könyvtárt az idén is sűrűen használták, névszerint 129 egyén 720 művet vett kölcsön.

Az ideí gyarapodás a következő :

Vétel : A) Folyóiratok. 1) Allgemeine Bibliografie 1885. 2) Bupapesti Közlöny 1885. I. II. 3) Nemzet 1885. 4) M. Igazságügy 22. 23. 2. k. 5) Jogtudományi Közlöny és melléklete (Curiai határozatok) 1885. 2 köt. 6) Nemzetgazdasági szemle 1885. 7) Budapesti Szemle 39. 42. 4. köt. 8) Századok 1885. 9) Grünhut. Zeitschrift f. Privat u. öff. Recht XII. 10) Zeitschr. f. ges. Statswissenschaften 1885. 11) Jahrb. f. Nationalökonomie VIII. IX. X. 3 köt. 12) Revue de droit international 1885. 13) Jahrb. f. Dogm. d. röm. R's 23. köt. 14) Kritische Vierteljahrsschrift. 27. és Supplement a 26. kötethez 2 köt. 15) Archiv f. kath. Kirchenrecht. 51—53. 3 köt. 16) Magy. Történelmi Életrajzok 1885. 17) Magy. közigazgatás 1885. 18) Haza és külföld. I. — B) Könyvek : 1) Resch, Europ. Völkerrecht, 2) Kuhn. Verf. d. röm. Reichs 2 köt. 3) Sohm Institutionen, 4) Magy. Lexicon 14—16. 3 köt. 5) Mudrony. Iparpolitikai Tanulmányok. 6) Keller. Röm. Civilprocess 6. Aufl. 7) Handb. der gesamt. jurist. Literatur. 8) Thünen, D. isolirte Staat. 9) Mühlbrecht, Bibliographie 1881—1884. 4 köt. 10) Baron, Civilprocess. 11) Schultz, Zur Literärgesch. d. Corpus Juris. 12) Dernburg. Besitz. 13) Marcusen, Hereditas iacens. 14) Schulze, Privatrecht u. Prozess, 15) Sztérényi, polg. házasság. 16) Tiszti Névtár. 17) Országos törvények 1884. 18) Országos Törvénytár (Corpus Juris) 1884. 19) Magy. Rendeletek Tára 1884. 20) Walcker,

Nationalökonomie, 4 köt. 21) K. Nagy Sándor, Biharország 2. kiad. 2 köt. 22) Hegyessy M. Biharvármegye 1849-ben. 23) Accolas, Introduction. 24) Le Play, L'organisation de la Famille. 25) Le Play, La Reforme sociale 4 köt. 26) Le Play, La Constitution de L'Angleterre 2 köt. 27) Muirhead, The institutes of Gaius and rules of Ulpian, Edinburgh 1880. 28) Torma, Aquincum. 29) Wirth, Nationalökonomie 4 köt. 30) Windscheid, Pandekten 5. Aufl. 3 k. 31) Bozóky, R. Világ I. k. 32) Kuntze, D. Provinzialjurist (Gajus, 33) Rubstrat, D. negotiorum gestio. 34) Máriássy, A m. törvényhozás története I. 35) Violet, Jurist. Bibliothek I II. 36) May, D. strafrechtliche Zurechnung. 37) Baron, Röm Recht I k. 38) Láng, Magyarország Statistikája I. 39) Katona, A pénztartozásokról. 40) George, Sociale Probleme. 41) Nagy F. Kereskedelmi jog. 42) Weber Weltgeschichte 14 15 — 2 köt. 43) Stoerk. Öfl. Recht. 44) Leely, Le Collectivisme. 45) Krüger, (Gaii institutiones. 46) Krüger, Ulpiani fragmenta. 47) Pesty, Száz levél Horvátországról. 48) Riehl, freie Vorträge. 49) Szolcsányi, Statistika. 50) Mihók M. Compass 1884-re. 51) Leonhard, Studien & Streifz. 52) Loening, Deutsch Verwaltungsrecht. 53) Schenkel, Gewerbeordnung. 54) John, Statistik. I. 55) Meykow, Grundriss der Institutionen.

Ajándékok: A) Folyóiratok: 1) A nm. m. k. honvédelmi minisztertől: Rendeleti Közlöny 1884. 2) A nm. m. k. pénzügyminisztertől: Pénzügyi Közlöny 1884. és Mutató könyv 1874—1879. 3) Budapest fővárosának statisztikai hivatalától: Stat. havi füzetek és Bulletin hebdomadaire de statistique internationale 1884. 4) Dr. Bozóky Alajos igazgatótól: Nagyvárad, 1885. I. Budapesti Hirlap 1884 II.

B) Könyvek: A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister-től: Jelentés a hazai közoktatás állapotáról 1884. 2) Kopp, Gesch. d. eidgenöss. Bunde, V. k. 2. rész, Basel. 1882.

Az országos statisztikai hivataltól: 3) Magyarország áruforgalma 1883. 1884. 2 köt. 4) Magyarország áruforgalma (összefoglalva) 1—4. k.

Az 1881. országgyűlés főrendiházától: 5) Napló II. 6) Irományok 7. 8. 9. — 3 köt. 7) Jegyzőkönyv I.

Az 1881. országgyűlés képviselőházának 8) Naplója 1—17. 9) Irományai 1—22 köt. 10) Tartalommutató 2 köt. 11) Jegyzőkönyv 3 köt. 12) Tartalommutató 4 köt.

Nagym. Lipovniczky István n-váradai l. sz. püspöktől: 13) Bunyitay, A váradai püspökség története III.

A m. t. Akademiától: 14) Almanach. 15) Értesítő XVII. XVIII. 16) Anjoukori okmánytár III. 17) Archivum Rákócianum IX. 18) Szabó, Budapest geolog. 19) Erdélyi országgy. Emlékek VIII. IX. 20) Károlyi, Ilésházy. 21) Finály, Ó-kori sulyok. 22) Földes, Stat. Évkönyv. 23) Reiszemberger és Henszlman, Templomok, 24) Ipolyi, Károlyi I. 25) Kállay, Magyarország. 26) Wenzel, a Fuggerek. 27) Deák, A bujdosók. 28) Kuún, Additamenta. 29) Szilágyi, Levelek.

30) Pulszky, Rézkor Magyarországon 31) Szinnyi, Finn-szótár.
32) Simonyi köztiszteletre emelt III

Dr. Személy Kálmántól : 33) Ficker. Unterricht in der Statistik. 34) Riecke, d. Aufgaben der statistischen Bureau. 35) Weisz B. Das stat. Bureau der Hauptstadt Budapest. 36) Konek, Preise ung. Landesproducte 37) Statistik der Epidemien. 38) Nessmann, Statistik der Wanderungen. 39) Programm du congres international statistiq de Budapest 40) Engel, eloge de A. Quetelet. 41) Engel, Statistik der erwerbsthätigen juristischen Personen. 42) Schwiedland, Viticulture de Hongrie. 43) Etat de la population du Svéde. 44) Sauveur, Mouvement des Communes. 45) Boeck Entwicklung der ämtlichen Statistik. 46) Körösy, Stat. des grandes villes. 47) Delcour, L'instruction primaire de Belge. 48) Sauveur, Service de l'instruction primaire de Belge 49) Foinitsky, Nomenclature de délits en général. 50) Caisses d'épargne d'Italie. 51) Yvernès, l'administration de la Justice civile et commerciale en Europe. 52) Barna, emlékeszéd József fhg. fölött. 53) Bericht d. Handels u. Gewerbekammer Budapest 1874.

Dr. Bozóky Alajos igazgatótól : 54) Grf. Károlyi (Gábor) pere néha grf. Károly György örökösei ellen köteles részének megállapítása tárgyában. 55) Gorove István emlékezete. 56) Bozóky. A rómaiak nyilvános játéka.

Azonfölül középtanodai értesítők, jogakadémiai és egyetemi tanrendek.

A könyvtár állása az 188³/₄ tanév végén . . . . . 7095 köt. 16928 frt 11 kr. ért.
Gyarapodás az 188⁴/₅ év alatt
vétél folytán . . . . . 304 » 445 » 06 »
ajándék folytán . . . . . 120 » 245 » 40 »
Állás az 188⁴/₅ év végén . . . . . 7319 köt. 17.618 frt 57 kr. ért.

XV. Levéltári szemle.

A kar a lefolyt évben összesen 13 értekezletet tartott.
Az iktatókönyv szerint beérkezett 397 ügydarab.
Az érdekes levéltári okmányok a következők :

Levéltári szám	Idegen s z á m	T á r g y
188 ³ / ₄ 304	jul. 1.	Az intézet 188 ³ / ₄ . tanévi állapotát fel-tüntető statisztikai főkimutatás a nm. vallás- és közoktatási m. kir. minis-teriumhoz és az országos statisztikai hivatalhoz felterjesztetik.

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
305	794. eln.	A nm. vallás- és közoktatási m. k. min- nisterium leküldi a néhai Bujanovits Jánosné hagyománya felől kiállított ala- pítólevél másolatát, melynek értelmé- ben végrendelező nőnek adománya az angyalföldi tébolydának adatott.
306	843. eln.	Szabályrendelet a pesti m. kereskedelmi bank, a m. jelzálog- és hitelbank, a pesti hazai első takarékpénztár s a kisbirtok- kosok orsz. földhitelintézete által kiadott záloglevelek biztosítékkénti elfogadha- tása tárgyában.
307	21716	Szabályrendelet az államvizsgálati díjnak engedélyesek részére 60 frtban megállá- pítása tárgyában.
311	jul. 3.	A tanulók létszámát s a letett vizsgák eredményét feltüntető kimutatások a nm vallás- és közoktatási ministeriumhoz és az orsz. hivatalhoz felterjesztetnek.
312	jul. 5.	A tanári kar személyzetében a II. fél- évben beállott változásokról szóló jelen- tés felterjesztetik.
313	jul. 7.	Zárjelentés az 188 ³ / ₄ . tanévről.
325	jul. 11	Az 188 ³ / ₄ évi Almanach felterjesztetik és szétküldetik.
338	23953. jul. 28.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. mi- nisterium Dr. Zsögöd Benő ny. rk. ta- nárt ny. r. tanárrá nevezi ki.
347	aug 9.	Prágai tanrend 188 ⁴ / ₅ -re.
350	1245. aug. 14.	Nm. Lipovniczky I. l. sz. püspök úr meg- hívja az igazgatóságot s a tanári kart az aug. 18-án Ő Felsege legmagasabb születésnapja alkalmából a székesegy- házban tartandó Te-Deum-ra.
354	aug. 24.	Bécsi egyetemi tanrend 188 ⁴ / ₅ -re.
355	—	A debreczeni ref. főtanoda évkönyve
356	aug. 25.	Pozsonyi tanrend.
357	23280. aug. 24.	A nm. vallás- és közoktatási m. k. mi- nisterium jóváhagyja az 188 ⁴ / ₅ . tanév első felére készített tanrendet.
358	22609. aug. 24.	Szabályrendelet az egyik jogakademiáról a másikkra való átlépés tárgyában.

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
362	—	Az 188 ³ / ₄ . évi tandijszámadás kivonata felterjesztetik.
367	—	Az 188 ³ / ₄ . évi ügyviteli átalányról vezetett számadás felterjesztetik.
368	—	Az igazgató kezelése alatt álló alapítványokról vezetett 188 ³ / ₄ évi számadások felterjesztetnek.
369	—	Az 188 ³ / ₄ . évi könyvtári számadás felterjesztetik.
370	—	Az 188 ³ / ₄ . évi irodai átalányról vezetett számadás felterjesztetik.
188 ⁴ / ₅		
1	sept. 1.	A kolozsvári m. k. t. egyetem nyomtatványait küldi.
2	—	Az egri érseki joglyceum tanrendje
5	23279. aug. 31.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium az 188 ⁴ / ₅ tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat megerősíti.
46	29669.	Ugyanaz Dr. Zsögöd Benő ny. r tanár fizetését szept. 1-től folyóvá teszi.
54	31945.	Ugyanaz Korn Lajos pedellusnak 30 frt jutalmat utalványoz.
59	1488.	Nagym. Lipovniczky István nagyváradi l. sz. püspök úr meghívja az igazgatóságot, a tanári kart s az akadémiai ifjúságot a f. é. okt. 4-én Ó cs és apostoli kir. felsége legnagasabb névünnepe alkalmából a helybeli székesegyházban tartandó Te-Deum-ra.
60	33635. szept 25.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium fölhívja az igazgatóságot, hogy a kolozsvári m. k. t. egyetemre berendelt Dr. Zsögöd Benő ny r. tanár tanzékekének helyettesítése iránt intézkedjék. Megtörtént (Isd az Almanch 21. lap.)
61	szept. 30.	A bejegyzett joghallgatók száma felterjesztetik.
62	,	Az ösztöndíjas joghallgatók rovatos értesítője felterjesztetik.
68	24336	Szabályrendelet az ösztöndíjnyugták látta-mozása s a nm. m. k. pénzügyminister

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
		úr pártfogása alatt álló alapokból ösztöndíjt élvező joghallgatókról készített rovatos értesítvénynek a nm. pénzügy-ministeriumhoz is leendő felterjesztése tárgyában.
77	36403 okt 4	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium az eltávozott Dr. Zsögöd Benő ny. r. tanár helyettesítése tárgyában tett intézkedést jóváhagyja.
88	okt. 23.	A bécsi cs. k. t. egyetem megküldi az új egyetemi palota ünnepélyes megnyitása, valamint a tanév megkezdése alkalmával tartott ünnepi beszédeket.
95	1544 sz.	Nagym. Lipovniczky István l. sz. püspök úr megküldi a váradai püspökség története cz. munka III. kötetét a könyvtár számára.
99	nov. 3.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium Dr. Zsögöd Benő ny. r. tanár fizetését átutalványozza a kolozsvári m. kir. adóhivatalhoz
101	1469. eln.	Ugyanaz tudatja, hogy az új nyereményjegyek óvadékképes papirokként elfogadhatók.
105	8992. nov 7.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium számvevősege az 1883 ³ / ₄ . évi tandíjszámadást helyesnek találja.
106	nov. 19.	A prágai egyetem tanrendje.
108	40426.	A nm. vallás- és közokt. m. kir. ministerium megküldi az 1874—76. években az egyetemekhez intézett szabályrendeleteket.
111	—	A csernoviczi egyetem tanrendje.
122	nov. 30.	Jelentés a diszteremnek a Szépitési Egylet népszerű tudományos fölolvasásai részére történt átengedése tárgyában.
126	44164.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium több ösztöndíjpályázatot küld.
127	44963.	Ugyanaz a 122. sz. jelentést jóváhagyólag tudomásul veszi.
130	1382. eln	Ugyanannak szabályrendelete az ajánlott hivatalos levelek megszorítása tárgyában

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
143	decz. 24.	A m. t. Akademia tudatja, hogy kiadványait ezentul nem egyszerre, hanem időszakonkint fogja küldeni.
144	—	Ritoók Zsigmond, a helyi kiállítási bizottság elnökének átirata a kiállításra szánt tárgyak beküldése iránt. A nagyváradi kir. jogakademia 1874 óta kiadott összes nyomtatványait s az akademia épületét s egyes helyiségeit ábrázoló fényképpel vesz részt az országos kiállításban.
146	44393.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium megküldi a közoktatás állapotáról szóló XIII. jelentést a könyvtár számára.
148	46722.	Ugyanannak többrendbeli ösztöndij-pályázata.
149	46992.	Hasonlóképen.
150	47357	Hasonlóképen.
154	226. decz. 31.	A képviselőház irodaigazgatója megküldi a képviselőházi nyomtatványokat a könyvtár számára.
155	24575. jan. 2.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium tudatja, hogy a nagybányai főgymnasium az 188 ¹ / ₅ . tanévre is nyilvánossági jogot nyert.
157	48143.	Ugyanaz tudatja, hogy Dr. Zsögöd Benő tanszéke a II. félévben is helyettesítendő (ld az Almanach 21. lapján.)
163	24304—1884.	Ugyanaz Dr. Nagy Ernő ny. rk. tanárt ny. r. tanárrá nevezi ki.
165	jan. 14.	Felterjesztés a magántanárok I. félévi jutalomdija tárgyában.
166	1782. eln.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium tudatja, hogy a nagyszebeni földhitelintézet 100—500—1000 frtos kötvényei óvadékképes papirként elfogadhatók.
167	111. jan. 3.	Ugyanannak többrendbeli ösztöndijpályázata.
176	jan 19.	Felterjesztés a tanári kar személyzetében az I. félév folyamán történt változásokról.
177	400.	Az országos statistikai hivatal a könyvtárra vonatkozó adatokat kívánja.

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
178	—	A kolozsvári m. k. t. egyetem II. félévi tanrendje.
180	48403—1884.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium szabályrendelete az egyetemes történelem legujabbkori részének a jövő tanévtől leendő előadása tárgyában.
181	—	A nm. m. kir. igazságügyi ministerium megküldi az általános magánjogi törvénykönyvi javaslat kötetmi részének indokolását a könyvtár számára.
182	2213 jan. 20.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium helybenhagyja a II. félévi tanrendet.
187	2067.	Ugyanaz Dr. Zsögöd B tanszékének a II. félévben is Dr. Sipos Árpád ny. r. tanár által leendő helyettesítését jóváhagyja.
189	1790. eln	Ugyanaz Boneza Miklós budapesti ügyvéd »Magyar Közigazgatás« cz. szaklapjának megszerzését ajánlja a könyvtár részére.
191	febr. 1.	Az ösztöndijas joghallgatók rovatos értesítvénye felterjesztelik.
192	febr. 2.	Pozsonyi tanrend.
193	2745. jan 23.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár fizetését febr 1-től utalványozza.
195	febr. 5.	Pécsi tanrend.
196	—	Egri tanrend.
197	3033. jan. 29.	Szabályrendelet a tanodai czikkeknél hazai iparosoktól leendő beszerzése tárgyában.
199	12591—884.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium számvevősége az 188 ² / ₃ . és 188 ³ / ₄ . évi könyvtári számadásokat helyeseknek találja.
200	8993—884.	Ugyanaz az 188 ³ / ₄ . államszámviteltani tandíjszámadást helyesnek találja.
202	2066. jan. 30.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium a magántanárok részére az I. félévre a szokásos jutalomdíjat utalványozza.
204	10709—884.	Ugyanannak számvevősége az igazgató kezelése alatt álló alapítványokról veze-

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
		tett 188 ³ / ₄ . évi számadást helyesnek találja.
205	febr. 11.	Eperjesi tanrend.
206	febr. 12.	Győri tanrend.
207	48787. jan. 28.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium Korn Lajos pedellusnak 50 frt segélyt utalványoz.
210	febr. 14.	Kassai tanrend.
212	10431—881.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium számvevősege az 188 ³ / ₄ . évi ügyviteli átalányról vezetett számadást helyesnek találja.
221	febr. 20.	Gf. Károlyi Tibor úr megküldi a gf. Károlyi család oklevéltárának III. kötetét a könyvtár számára.
235	márcz. 15.	Csernoviczi tanrend.
236	—	Mármaroszigeti tanrend.
237	—	Kecskeméti tanrend
238	—	A kecskeméti jogakademia fölhívása egy az országos kiállítás tartama alatt a fővárosban a jogakademiák reformjának megbeszélése végett tartandó együttes értekezletben leendő részvétre. A n-váradí kir. jogakademia a jelen idő pontot ily értekezlet megtartására alkalmatlannak találja.
244	márcz. 18.	Prágai egyetemi tanrend.
245	5038 márt. 12.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministerium Márkus László IV éves joghallgatónak egy 150 frtos M. Terézia és Rohay Béla I. éves joghallgatónak egy 150 frtos Koháry-féle ösztöndíj adományoz.
250	338. eln.	Ugyanannak szabályrendelete, melynek értelmében a tiszavidéki, első erdélyi báttaszék-dombovári, zákány-zágrábi és alföldi vasutársasági részvények óvadékképes papirokként elfogadhatók.
253	ápril 11.	A bécsi cs. k. egyetem tanrendje.
259	48404—1884.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium az 188 ⁵ / ₆ tanévtől kezdve az új szabályzat 18. §-a értelmében elrendeli a közegészségtan előadását s

Levél- tári szám	Idegen s z. á m	T á r g y
		együttal erre Dr. Hoványi Ferencz magántanárt nevezi ki.
260	ápril 15.	A lemergi cs. k. egyetem tanrendje.
261	8837. márcz. 30.	Szabályrendelet az egy éves önkénytesi szolgálaton lévő ösztöndíjas joghallgatók díjnyugtáinak láttamozása tárgyában.
271	15899 apr. 28.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium Dr. Kudelka József ny. r. tanárnak megrongált egészsége helyreállítása végett 6 heti szabadság-időt engedélyez.
279	16841.	Ugyanaz helybenhagyja, hogy Dr. Kudelka József szabadságon lévő tanár óráit Dr Molnár Imre ny. r. tanár, a II. alapvizsgálati bizottság elnökségét pedig Dr. Személy Kálmán ny. r. tanár lássa el.
280	645 eln.	Ugyanaz a beadványok fölülbélyegzésére Dötsch K. budapesti gyáros fekete olajfestékének beszerzését rendeli el.
283	máj. 16.	A helybeli központi választmány elnökének átíratja a tanárok névjegyzékének átküldése tárgyában. Átküldetett.
289	15386 máj. 18.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium tudatja, hogy a kaposvári főgymnasium 188 ⁵ / ₆ -tól kezdve nyilvánossági jogot nyert.
290	82. apr. 30.	Ugyanannak számvérvősege tudatja, hogy az 188 ³ / ₄ . évi irodai átalányról vezetett számadást helyesnek találta.
294	május 29.	Felterjesztés a magántanárok II. félévi jutalomdíja tárgyában.
297	jun. 1.	A kecskeméti jogakademia tudatja, hogy a tervezett jogtanári értekezletet, miután az összes jogakademiák részvételét ki- eszközölni nem lehetett, ezuttal a maga részéről is elejti.
304	12617. máj. 14.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium tudatja, hogy Dr. Haller Károly kolozsvári egyetem ny. r. jogtanár szabadság idejét meghosszabbítván az 188 ⁵ / ₆ tanévben is Dr. Zsögöd Benő nagyváradi k. jogakademiai ny. r. jog-

Levél- tári szám	Idegen s z á m	T á r g y
313	jun. 16.	tanár bizatott meg előbbinek helyettesítésével.
319	jun. 20.	A kolozsvári m. k. t. egyetem 188 ⁵ / ₆ . első félévi tanrendje.
322	jun. 23.	A tanári kar hódolatteljes üdvözlő felirata nm. Trefort Ágost vallás és közoktatási m. kir. minister urhoz, a M. T. Akademia Elnökévé történt megválasztása alkalmából (L. Almanach 25. lapját)
323	20610. jun. 24.	Az ösztöndijasok rovatos értesítővénye felterjesztetik.
324	jun. 25.	A nm. vallás és közoktatási ministerium a magántanárok II. félévi jutalomdíját utalványozza.
331	jun. 29.	Dr. Kudelka József ny. r. tanár nyugdíjaztatásáért folyamodik.
336	jun. 30.	Az 188 ⁵ / ₆ . tanév I. felére megállapított alap és államvizsgálati bizottságok megerősítése kéretik.
337	jun. 30.	Az 188 ⁵ / ₆ . tanév I. felére megállapított tanrend megerősítés végett felterjesztetik.
337	jun. 30.	Az 188 ⁴ / ₅ . tanévről szóló statisztikai főkimutatás a nm. vallás és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz és az orsz. statisztikai hivatalhoz felterjesztetik.

Figyelmeztetés.

A beígtatások és beíratások az 188⁵/₆. tanévre f. évi septem-ber 1—11 ig bezárólag eszközöltetnek, még pedig az igazgatónál 1—8-ig, az egyes tanárok külön névjegyzékébe legkésőbb sept. 11-ig bezárólag, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik. A tandíj előzetesen lefizetendő, vagy amennyiben a joghallgatók a felmentetésre igényt tarthatni vélnek, az ez iránti folyamodványok, a tanári karhoz czimezve, mindjárt a beíratáskor az igazgatónál benyújtandók.

A pót- és ismétlővizsgálatok a két alapvizsgálatra nézve f. é. sept. 9-től 12-ig tartatnak.

A tanév ünnepélyes megnyitása september 14-ére tűzetik ki, a nyilvános előadások sept. 15-én kezdetnek meg.

Kelt Nagyváradon, 1885. jul. 1.

Az igazgatóság.